

Forfatter: Drachmann, Holger

Titel: Forskrevet

Citation: Drachmann, Holger: "Forskrevet", i Drachmann, Holger: *Forskrevet*, udg. af Lars Peter Rømhild , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 693. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-drachmann14valshoot-idm140708758074352/facsimile.pdf> (tilgået 07. maj 2024)

Anvendt udgave: Forskrevet

Noter

Første Bind

- Titelblad** *Forskrevet* -: dvs. skriftligt forpligtet. I bogen spilles generelt på forestillingen om at forskrive sig til Fanden: tankestreger efter ordet i titlen erstatter, hvad der tidligere stod i manuskriptet: »til Fandens». En del af romanens mange betydninger til Faust-dramaet kan forbindes med samme motiv. Det hedder med vidt perspektiv, at tiden har forskrevet sig til onde magter, eller at vi forskriver os til samfundet (s.271), til teateret eller til et slet publikum (s.537). Mere flersidigt: 1.III.16 (s.309). Konkret er der tale om forskrivning som en rent økonomisk gældsforpligtelse – Gerhards til Annette.
- 7 *Viggo Dreusen*: (1843-88), ved siden af sit virke som embedsmand og kontorchef dyrkede V.D. filosofiske interesser og udgav flere skrifter om især konsforholdet, således det anonymt udsendte *En Livsanskuelse, grundet paa Elskov* (1881), og deltog i 1880ernes sædelighedsdiskussion; heri fremhævede han på den ene side elskovsfølelsens grundlæggende betydning uanset kirkelig sanktion, vendte sig på den anden side imod promiskuøse forbindelser.
- 11 *Sphinx: (...) Räthsel sein. Goethe. Faust, II*: Sfinxens replik i Goethes *Faust, II* (1832), scenen »Klassische Walpurgismacht» v.7132: »Udtryk dit eget selv, og du har gåder nok» (Martin N. Hansens overs.).

Første Bog

1.1.1

- 13 *det kongelige Theater*: på Kongens Nytorv, hvis nybygning – nu benævnt »Gamle Scene» – var taget i brug okt. 1874. – *en moderne Forfatter*: dvs. fra den naturalistiske tid som Henrik Ibsen fra 1870'erne og 80'erne eller de yngre københavnske som Otto Benzon. – »*Elverhøje*»: J.L. Heibergs nationalromantiske skuespil fra 1828 indtog pladsen som Det Kgl. Teaters mest spillede stykke. – *Godsejerrækker*: de større godsejere havde gerne en vinterhølig i København, hvor de og

deres familier bl.a. dyrkede Det Kgl. Teaters underholdende eller klassiske repertoire.

- 14 *(vi) ville (nyde)*: nutids flertalsform; om denne ældre grammatiske forms lejlighedsvis brug i romanen, se Efterskrift s.682f. – *saa begyndte Orkesteret*: mellemaktsmusik, se s.16, l.10. – *Haydn*: Joseph H. (1732-1809), østrigsk komponist.
- 16 *Rafaël*: Raffaello Santi (1483-1520), en af renessancens store italienske malere. – *fransk Visit*: kortvarigt besøg.
- 17 *Hælv*: halvdel.
- 18 *Danmark (...)* *Vænge*: den ikke mindst efter 1848 populære fædrelandssang om Tyre Danebod, af Laurids Kok (1634-91), trykt første gang i Peder Syv: *200 Viser om Danske Konger, Kæmper oc Andre* (1695). – *saluterede*: gjorde honnør for el. hilste med kanonsalut. – *skuffende*: illuderende. – *Brillant*: strålende glans.
- 20 *Torvet*: Kongens Nytorv. – *Sponovgn*: normalt hestetrukken i perioden (1880erne). – *skuffe*: bedrage.
- 21 *Holmens Kanal*: se kortet s.691 ang. denne og andre københavnske og frederiksbergske lokaliteter omtalt i romanen. – *sprungen*: danset (til ende). – *Chr. Winther*: (1796-1876) opfattes her som den landlige danske sommers digter. – *ville (...) oprive (...)* *fortære*: nutids flertalsformer, se Efterskrift s.682f. – *Etatsraad*: titel på person i 3. rangklasse, jf. n.t.s.68.

1.1.2

- 22 *Vorierre under Debat*: evt. med genlyd af Georg Brandes' lösen, i indledningsforelæsnings til *Hovedstrømningerne* nov. 1871, om at sætte problemer under debat. – *Akademiet*: her = kunsten, vel særlig den etablerede, konservative; Det Kgl. Akademi havde fra midten af 1700-t. til huse i Charlottenborg på Kgs. Nytorv. – *kvantsvis, som Holberg siger*: på skromt; fx i Holbergs *Ulysses Von Ithacia* (1724, tr. 1725): »De slaes kvants-viis sammen«, regianvisning i 2. akt, 9. sc. – *untertemænd*: (ry.) aktivitetsberedt, rede til at udrette noget. – *Bagatelens Skole*: også den danske titel fra 1788 på R.B. Sheridans komedie *The School for Scandal* (1777). – *Fåleværk*: slibemaskine, knivfabrik.
- 23 *Klopfægteri*: skærmysler, klammeri. – *stive i Hætt*: stædige, dogmatiske. – *ville*: se Efterskrift s.682f. – *skabrase*: vovede. – *Udstillingen*: Charlottenborgs forårsudstilling.
- 24 *Pariser-Salonen*: den årlige officielle kunstudstilling i Paris. – *Impressi-*

onismen: den moderne retning i fransk malerkunst, gerne dateret fra en udstilling i Paris 1874. – *Lionardo*: den italienske renaissance-kunstner Leonardo da Vinci (1452-1519). – *Seminarisme*: halvdan-nelse, substansløst præk. – *en Journalist og Æsthetiker*: om modeller for denne og andre romanpersoner, se Efterskrift s.645f. – *Askov*: Askov Folkehøjskole, grundlagt 1865, var central i den grundtvigske bevæ-gelse. – *Bjønsons »Fiskevejten«*: udg. 1868. Den norske digters for-tællinger signalerer sammen med det førnævnte, at Norager tilhører den grundtvigske side af Venstre-bevægelsen og måske ynder den såkaldte skolelærerlitteratur mere end de Brandes'ske gennembruds-forfattere.

- 25 *to Mænd*: se Efterskrift s.646. – *de to Augure(s)*: augurerne i det gamle Rom tydede de tegn, der tilkendegav gudernes vilje; eksperter og vismænd. – *en garde*: (fr.) på vagt.
- 26 *Islænder*: Brynjulf er et gængs oldnordisk og nyislandsk navn. – *Gasos*: lamperne brændte med gas, jf. s.27, l.19.
- 28 *Cliquot*: en champagne. – *Treuga Dei*: (lat.) Guds fred, våbenstilstand påbudt af kirken i middelalderen. Tidligere en af forf.s ideer til ro-manens titel. Sml. også s.94. – *Lejdebrev*: tilladelse til fri gennemrejse ellign. – *mod Skønhed (...) stræbt*: vistnok en allusion til Henrik Ibsens ord i »Ballonbrev til en svensk dame« (dec. 1870, i Ibsens *Digte*, 1871): »Thi mod skønhed hungrer tiden«, som Drachmann har som motto for sin bog *To dramatiske Digte* (1889). – *Glutten*: spædbarnet.
- 29 *de »lykkelige Faa«*: jf. det engelske udtryk »the happy few«, egl. fra Shakespeares *Henry V* (1599), 4.akt, 1.sc., v.60: »we few, we happy few, we band of brothers«, dvs. kongen og hans tapre skare over for en talstærk fjendtlig styrke.
- 32 *Confound it!*: (eng.) pokkers også! – *Polyfen(-Tænder)*: menneske-ædende kæmpe i den græske sagnverden, jf. *Odyseen*, 9. sang. – *Seid (...)* *Millionen*: fra Fr. Schillers digt »An die Freude« (1785), kendt som slutkor i Beethovens 9. symfoni (1824).
- 33 *Blækeme*: sonderende patruljesoldater. – *Gid Pest (...) Huse*: »A plague a (= on) both your houses!« udbryder Romeos ven Mercutio fle-re gange i Shakespeares tragedie *Romeo and Juliet* (ca. 1595), 3.akt, 1.sc., da han er blevet dødeligt såret i striden mellem slægterne (»hu-sene«) Capulet og Montague. – *Heibergs Æsthetik*: den kunstopfattel-se og poetik, som J.L. Heiberg (1791-1860) udbredte gennem af-handlinger, kritik og til dels digtning, nød autoritativ status i vide kredse også efter hans død, men ansås af de yngre i 1870'erne og 80'erne for forældet, spekulativ, af en ugyldig idealisme. – *Allens*

Danmarkshistorie: historieprofessoren C.F. Allen (1811-71) havde skrevet en *Haandbog i Fædrelandets Historie* (1840), derpå en *Lærebog i Danmarks Historie til Skolebrug* (1843), der var meget udbredt. – *Bon vivant*: (af fr.) levemand.

- 34 *Confound (...) King*: fra den engelske kongesang »God save our gracious Queen/King» (1742) stammer disse linjer om rigets fjender: slå deres rænker itu./ gør deres lumpne kneb til skamme./ Gud bevare (egl. frelse) Kongen. – *Havelock*: kappe med slag uden ærmer. – *Vale*: (lat.) farvel.

1.1.3

- 35 *Frokost*: morgenmad. – *Middag*: varmt måltid midt på dagen el. hen på eftermiddagen.
- 36 *Rheden*: opankringsfarvandet uden for havnen. – *Dampernes Trafik*: til landliggerbyerne langs Øresund fra Skovshoved til Helsingør. – *Værfterne*: mindre træskibsværfter reduceredes med den tekniske udvikling efter ca. 1850.
- 37 *næppe ville*: se Efterskrift s.682f. – *Livius*: den romerske historieskriver Titus Livius (59 f.Kr.-17 e.Kr.) læstes normalt i skolens latinpensum. – *Trigonometrien*: læren om beregning af (vinkler og linjelængder i) trekanter. – *gik paa Stumperne*: kun med nød og næppe holdt den gående. – *Nihilister*: betegnelse for de russiske anarkister, der vakte opsigt i tiden såvel ideologisk som ved attentater o.a. voldsudøvelse.
- 39 *Det Gode, det Skønne, det Sande*: traditionel trehed af begreber i den idealistiske og romantiske æstetik og filosofi. – *Idealisme og Realisme*: populære begreber i forb. m. navnlig 1870ernes frontdannelser i livsanskuelse og kunst, således at idealisme gjaldt den ældre (generations) forædlende kunst, realisme den moderne, formentlig illusionsløse virkelighedsafbildning.
- 40 *Valggenus*: formueforhold som betingelse for valgret. – *Hovedlineal*: stor, T-formet lineal. – *faa Lov til at lære Latin – og tage saa mange Examiners, De vil*: 1875 indførtes adgang for kvinder til studentereksamen og til universitetet.
- 42 *for bedre Køb*: billigere.
- 43 *mange Minotaurer (...) Ariadnetraad*: i den græske sagnverden kendes Minotaurus, et uhyre delvis i tyreskikkelse, der skjultes i Labyrinten i Knossos på Kreta og hvert år som offer fordrede 7 unge mænd og 7 unge kvinder fra Athen. Minotaurus blev fældet af Theseus, som fik

hjælp til at finde ind i og ud af Labyrinten af kongedatteren Ariadne: hun forsynede ham med det garnnogle, hvorfra han trak den vejvisende og frelsende »Ariadnetraade«. – *Halv-Verdenen*: (af fr.: demimonde) den dyrere del af de prostituerede. – *impertinente*: næsvisse.

1.I.4

- 44 *ovenpaa*: sporvognene havde to etager. – *kullede*: nøgne, prunkløse. – *Katzenjammer*: (af ty.) tommermænd. – *Postament*: sokkel. – *den borgerlige Konge*: H.V. Bissens statue (1858) af Frederik VI (1768-1839), konge fra 1808, men regent fra 1784 pga. faderens sindssyge.
- 45 *Guldalderid*: denne benævnelse af litteraturperioden i beg. af 1800-t. i analogi med den romerske litteratur under Augustus var vistnok ny omkr. 1890. – *Oehlenschläger(s)*: Adam Oehlenschläger (1779-1850) boede i sin barndom og første ungdom på Frederiksberg og havde også i sine senere år en bopæl her (Fasangården). – *Vi alene vide*: den alm. forkortende gengivelse af Frederik VI's erklæring 1835, forstæet som hævde af den absolutte autoritet. – *Ewald*: digteren Johs. E. (1743-81). – *fræk Fortrolighed*: i digtet »Til Sielen. En Ode« (tr. 1780) hedder det: »Blussende ved det Leer, som du kryber i,/ Væmmed ved Vrimslets frække Fortrolighed,/ Opsvinger du dig, vild, utretted,/ Hoit, som en springende Hval mod Solen.« (str.13). Johs. Ewald: *Udvalgte digte* v. E. Kielberg og K. Ravn (*Danske Klassikere*) 1998, s.98. – *Sippschaftet*: (af ty.) det familiære slæng.
- 46 *slaa Tronnen (...) Marktedersken*: oversættelse af begyndelsen af Heinrich Heines digt »Doktrin«, det første i afdelingen »Zeitgedichte« i hans *Neue Gedichte* (1844), jf. Efterskrift s.658. – *Sort*: afgang, egl. ved at forlade scenen.
- 47 *Frakker*: jakker. – *Kristiern den Anden*: (1481-1559), dansk konge fra 1513, fordrevet 1523, fængslet efter sin tilbagekomst 1531 og død i fængselskab. – *Titan*: egl. medlem af græsk gudeslæggt; på 1890-dansk: overmenneske. – *Vue(r)*: vision. – *Elskerinde*: Dyveke (jf. s.48, l.2), som Chr. II havde modt i Bergen og gjorde til sin kæreste; død 1517, muligvis forgiftet af stormanden Torben Oxe, som kongen lod henrette. – *Kone*: Chr. II's hustru, den østrigskfødte og nederlandsk opdragne dronning Elisabeth el. Isabella (1501-26). – *Raadgiverske*: Dyvekes mor, Sigbrit Villumsdatter, f. i Holland, var en indflydelsesrig rådgiver for Chr. II, særlig i den økonomiske politik. – *dø i Fængslet*: Chr. II døde ikke i fængselskab på Sønderborg Slot, men i arrest i Kalundborg 1559. – *niende Akt*: en velbygget tragedie har

- normalt ikke over 5 akter. – *Makulaturen*: skidtet (egl. om kasseret trykt papir el. tarvelig emballage).
- 48 *Hvergam*: hjemmævvet el. tarveligt stof af høgarn og uld. – *sammensat*: kompliceret og navnlig i moralsk henseende ikke entydig, i modsætning til den alm. figurtegning i det romantiske repertoire. – *Trauerspiel*: ty.: sørgespil (som fx Schillers). – *Gretchen*: den kvindelige hovedperson i Goethes *Faust, I* (1808), se Efterskrift s.655-57. – *Doktor Heinrich Faust*: se Efterskrift s.655f. – *Skudsmålsbog*: moralske omdømme; fra 1832 til 1921 skulle en skudsmålsbog følge et tyende; den indeholdt oplysninger om person- og tjenesteforhold. – *Dr. Faustus*: den latinske navneform af Faust; medens Faust på tysk betyder 'næve', betyder det latinske faustus 'lykkelig'.
- 49 *det Ewig Kvindelige*: udtrykket fra de sidste linjer af Goethes *Faust, II* (1832), v.12110f.: »Das Ewig-Weibliche/ Zieht uns hinan«, Det evigt kvindelige drager os opad. – *uden Nerve*: slapt. – *lamoyant*: (af fr.) tårevædet. – *Allons*: (fr.) lad os gå. – *Lass die Musik (...) – drum!*: »Lad musikken lyde! Formér geledderne påny! Trom-trom!« Citatet ikke identificeret.
- 50 *Pusterthal(er-Sopran)*: i de sydtyrolske Alper.

1.1.5

- 50 *Poesien (...) Menneske*: jf. den traditionsrige forestilling (fra Platons dialoger *Ion* og *Phaidros*) om digtevirksomheden som en irrationel, hellig besathed.
- 51 *Rus*: nybagt student, førsteårsstuderende. – *renommeret*: bekendt, berømt. – *Elysium*: navnet på det lyse, paradisiske dødsrige i græsk mytologi; om Drachmanns model for etablissementet i romanen, se Efterskrift s.653. – *in my freedom, my fancy's (...) my madness's*: (eng.) »i min frihed, min fantasi kabaret, hvor min ungdoms ånd sover begravet under min galskabs [ånd]«. Den Hamlet-lignende tirade er ikke et citat, i det mindste ikke et Shakespeare-citat, men vel Ulf's improvisation. Stavemåden 'burried' for 'buried' er Drachmanns. – *hende gik det (...) gal*: hentydning til den gale prins' kæreste Ophelia i Shakespeares *Hamlet* (ca. 1601). – *Neofyt*: nylig optagen.
- 52 *Gesundheit (...) rosigen Licht*: Skål, I herrer! »Længe leve Kongen! Lad glæde sig, hvo der ånder deroppe i det rosenrøde lys!« De to sidste sætninger er citat fra balladen »Der Taucher« (1797, Dykkeren), str. 16, af Friedrich Schiller (1759-1805). – *Hs. Højærværdighed*: gejstlig af høj rang, fx biskop, jf. s.71, l.18. – *Bor jeg paa det høje Fjæld*: første

ord i sangen »Norges Herlighed« af Johan Nordahl Brun (1745-1816), trykt i dennes *mindre Digte* 1791. – *Lord Byron*: den britiske digter George Gordon Lord Byron (1788-1824), se Efterskrift s.657f. – *Vi flænger vort Hjærte (...) Boghandler*: Drachmanns kilde til udtalelsen er ikke identificeret. – *Morituri te salut[ant]*: (lat.) »de, der skal dø, hilser dige, hilsen til romerkejseren Claudius if. dennes levnedsskildrer Suetonius (ca. 70 – ca.140).

- 53 *Transatlantiker*: Atlanterhavsdampet. – *Næseklenne*: lorgnet. – *Kongerevue(s)*: kongelig inspektion af hær el. flåde, med behørig kanonsalut. – *Gige*: violin. – *Faust*: se her og for flg. kommenteringsord om Goethes *Faust*, herunder *Tragediens første Del* (1808), i Efterskrift s.655f. – *parerede*: væddede.
- 54 *O schöner (...) flæsst*: v.2291 (i scenen »Auerbachs Keller in Leipzig«) i Goethes *Faust*, 1.del; det er alle krogæsternes replik, idet de begynder at drikke den vin, Mephistopheles har fremtryllet: »Oh hvilken skøn kilde, der strømmer os i møde.« (Rosenhoffs overs.). – *om vi ikke (...) paa Bierget?*: jf. Jesper Ridefogeds replik i Holbergs *Erasmus Montanus* (opf. ca. 1723, tr. 1731), da han er imponeret af sin bysfælle Per Degns (dårlige) latinkundskaber: »Jo, jo, Monsieur Montanus, vi har sommend ogsaa Folk her paa Bierget«, dvs. den landsby, hvor handlingen foregår (3.akt, 3.sc.). – *Uns ist (...) Säuen*: v.2293f. (i scenen »Auerbachs Keller«) i Goethes *Faust*, 1.del; fællesreplik sunget af alle krogæsterne: »Åh, hvor har vi det dejligt, som kannibaler, der æder,/ som svin, der mæsker sig i sølet!« (Rosenhoffs overs.). – *Nur hütet (...) vergiesst*: v.2292 (i scenen »Auerbachs Keller«) i Goethes *Faust*, 1.del; Mephistopheles' replik: »Pas bare på, at I ikke spilder noget!« (Rosenhoffs overs.). – *have hemmelig Omgang med Musen*: være digter i smug; museerne i græsk mytologi var gudinder for kunstarterne. – *Broder i Apollo*: digterbroder el. kunstnerkollega; Apollon er i græsk mytologi bl.a. gud for kunstnerne.
- 55 *Pillespejle*: høje spejle anbragt på el. ved vinduespille. – *Gestalt*: skikkelse. – *Mephisto (...) Gretchen gleicht*: v.4183f. og v.4187f. (i scenen »Walpurgisnacht«) i Goethes *Faust*, 1.del; Fausts replik: »Mefisto, kan du se den blege, smukke pige derhenne./ som står ganske alene og lidt for sig selv? (...) Jeg må indrømme, at jeg synes,/ hun ligner den søde Margarete.« (Rosenhoffs overs.). – *Das ist die Zauberici (...) Liebchen vor*: v.4199f. (i scenen »Walpurgisnacht«) i Goethes *Faust*, 1.del; Mephistopheles' replik: »Det er jo netop trolddomskunsten, din godtroende tåbe,/ at sådan et fantom forekommer enhver at være hans elskede!« (Rosenhoffs overs.). – *timbre*: (fr.) klangfarve.

- 56 *Apparition*: fremtoning. – *vill*: nutidsform, se Efterskrift s.682f. – *Diana(s)*: den jomfruelige måne- og jagtgudinde i romersk mytologi, svarende til Artemis i den græske. – *Marsk Stigs Dotre*: jf. folkevisen af dette navn (*Danmarks gamle Folkeviser* nr. 146), der handler om de to forældreløse dotres landflygtighed, sorg og dod.
- 57 *Tonerose* og *Snevitikken* (Snehvide): kvindelige eventyrfigurer fra brødrene Jacob og Wilhelm Grimms *Kinder- und Hausmärchen* (1812-15 og senere). – *Sakuntala*: heltinden i den oldindiske digter Kalidasas skuespil af sm. navn (antagelig 5. årh. e.Kr.); se også n.t. s.627 i Tillæg. – *Pigen i Museskindspelsen*: titelpersonen i »et jydsk Eventyr« i Chr. Molbech: *Udvalgte Eventyr og Fortællinger* (1843 og senere udgaver), i 1873 igen optegnet af Drachmanns korrespondent Evald Tang Kristensen (A. Aarne og S. Thompson: *The Types of the Folk-Tale [Motif Index]* (Helsinki 1928), 870). – *Tegnehøg*: lommebog, notesbog. – *Gretchen*: jf. n.t.s.48 og Efterskrift s.656.
- 58 *Sonet*: digtform, der som her består af 4+4+3+3 linjer, hvoraf de sidste seks linjer holdes sammen af to rim; tilsvarende gælder ofte de første otte linjer, dog ikke her; til gengæld gentager rimene i Gerhards sonet dem i Ulf.
- 59 *Probiren (...) Kunst*: (ty.) at forsøge er ingen kunst.

1.I.6

- 60 *Folie*: baggrund (at brillere på).
- 61 *Bene*: (ital.) godt. – *Io non sono sicuro*: (ital.) det er jeg ikke sikker på. – *Gibser*: person, der laver gibsafstøbninger; eller: stukkator. – *Krigen*: 1864. – *Il y en a*: (fr.) der findes sådanne. – *Agamemnon(s) (...)* *Iphigenia*: Glucks opera *Iphigénie en Aulide* (1774), bearbejdet af Richard Wagner 1846, opførtes på Det Kgl. Teater første gang 1861 og forblev på repertoireet århundredet ud.
- 62 *Soubrette*: kammerpige, Pernille-type i (musik)teater. – *frugalt*: beskedent, tarveligt. – *Fräulein (...)* *Dänisch*: (ty.) frøken(en) taler vel dansk? – *g'rade (...)* *herabgefallen*: (ty.) ordret: netop faldet op fra himlen. – *Heruntergefallen*: (ty.) faldet ned. – *Lass (...)* *Fräulein*: (ty.) Drop det, min dreng, Enhver fugl synger med sit næb. Ikke sandt, frøken. – *Aurora von Königsmark*: Maria Aurora von Königsmarck (1662-1728), begavet svensk adelsdame, hvis vidtloftige levned i forbindelse med den sachsiske og polske August II og forgæves tilnærmelsesforsøg til hans fjende Karl XII af Sverige har affodt et rigt anekdotisk

- og litterært materiale. – *habe die Ehre*: (ty.) omtrent: det er mig en ære at træffe Dem. – *Toujours la même*: (fr.) stede den samme.
- 63 *Sind Sie wirklich (...) Fräulein?*: (ty.) Er De virkelig ikke wiener, nådige frøken? – *Nee (...) Sächse*: (ty., let dialektalt) Næ, jeg er sachser! – *Aber natürlich (...) Schafskopf*: (ty., delvis imiterende dialekt) Ja naturligvis; han er jo nærmest et halvt fæhoved! – *Un poco infarinato*: (ital.) har snuset til en del forskelligt, forstår sig lidt på det ene og det andet; med en vis kulturel fernis. – *omne il faut*: (fr.) passende.
- 64 *Nuits og Chambertin*: fornemme mærker af bourgognevin. – *Ich bin (...) Nase*: (ty.) Jeg er stolt af min røde næse! – *Ach! hären (...)* aanderes: (ty., dialektalt) Jamen hör nu! Det er en kedelig en! Syng noget andet!
- 66 »*Harmoni*»: romantikkens opfattelse af den græske oldtidskultur og skønhedsverden som bestemt ved apollinsk harmoni mødtes i slutn. af 1800-t. af modforestillinger hos bl.a. Nietzsche og følte i hvert fald som udpræget konventionelle. – *voilà tout*: (fr.) det er hele sagen. – *Lustig (...) leben*: (ty.) Muntert, muntert vil vi leve! – *perat*: (lat.) lad ham falde (d.e. dødsdom). – *barok*: bizar-.
- 67 *is' ja (...)* *Leiche*: (ty., med dialektal udtale) det er jo den afdøde majsors lig! søreme, en nydelig mand – et billedskønt lig! – *Habet*: (lat.) han får den/det. – *Jessus (...)* *wild*: (ty.) Gud, nu bliver den mand vild! – *Nur (...)* *anständig*: (ty.) fortsæt bare, men sømmeligt!
- 68 *Etatsraad*: se n.t.s.21. – *Bredgade* og *Kronprinsessegade*: opfattet som hjemsted for overklassen, det højere borgerskab. Se også s.104f. – *Rangklasserne*: det hierarki af titler (fx etatsråd) til højere embedsmænd og andre, som stats- og kongentagten efter visse regler tildelte. Her altså nogenlunde = samfundsspidsernes rækker. – *Hof- og Statskalenderen*: den årligt udsendte oversigt over statens institutioner, embedsmænd, ordensindehavere m.v. – *Aber schweig (...)* *verraast*: (ty.) omtrent: Hold dog mund, dit svin [egl. pindsvin]! Hold mund! Du har jo besudlet hele nadværen for mig! – *ligger »krum paa Skjold»*: hentydning til linjen: »Ung Halfdan ligger krum paa Skjold» i str. 1 af »Frode paa Vifils Ø» i Oehlenschlägers *Helge* (1814). – *mir ganz Wurst*: (ty.) mig ligefedt.
- 69 *Node-Etagère*: møbel med hylder til noder. – *Czardas*: vild ungarsk folkedans. – *Rakoczy-Marsch*: ungarsk nationalmarch, bl.a. kendt i bearbejdelser af Franz Liszt og Hector Berlioz.
- 70 *Poco piu tarato*: (ital. og mus.) lidt langsommere. – *habe nie (...)* *verführt*: (ty.) har aldrig forført en jomfru. – *N'en parlons plus*: (fr.) Lad os

ikke tale mere derom. – *Bonvivant*: (af fr.) levemand. – *forlorne Søn*: fortabte søn, jf. lignelsen i Lukas 15, v.11-32.

- 71 *Konferensraad*: titel på rangsperson i 2. rangklasse nr. 12. – *Ach, Vater (...)* *mori*: (ty.) O fader! du er dog en tro kammerat! Kom, gamle, kære fyr! Vi vil på druk! Hvadbeha'r? Hvad? Ryster på dit grå hoved og siger halvhøjt: (lat.:) husk, at du skal dø! Den tyske del af Ulf's lange replik er ikke identificeret som citat. – *den, som dør (...)* *Evirgt-Kvindelige*: ligesom Faust, se n.t.s.49. – *Reclam-udgave*: billigbog i lommeformat fra forlaget Reclam i Leipzig. – *Hs. Højarværdighed*: jf. n.t.s.52. – *Sjællands Bisp*: den luthersk-evangeliske kirkes forstemand, fra 1854 til sin død 1884 den konservative H.L. Martensen, derpå 1884-95 biskop B.J. Fog. – *Af Jord (...)* *kommen*: ordene fra Jobs Bog, der bruges i kirkens begravelsesritual. – *Lær mig, o Skov*: Oehlenschlägers populære døds- og trostedigt fra 1813, *Den danske salmebog* (1953) nr. 632. – *Fasankirkegaarden*: uklart, om der sigtes til Solbjerg kirkegård nærmest jernbanen eller Frederiksberg kirkegård med Oehlenschlägers og andre notabiliteters grave.
- 75 *Saaledes endte den første puniske Krig*: oversættelse af kendt sætning fra flere elementære latinlæsebøger. – *Dumas père's Musketerer*: i *Les Trois Mousquetaires* (1844), den populære historiske roman af den ældre Alexandre Dumas (1803-70). – *Je suis pris par une femme, / cheveux blonds et teint de lait*: (fr.) Jeg er betaget af en kvinde/ med blond hår og mælkehud. Citatet ikke identificeret af udg. – *Prærogativ*: særlig rettighed.

1.I.7

- 76 *gamle Kongevej*: en bredere præsentation af kvarteret og dets udvikling besluttede Drachmann at udelade fra begyndelsen af dette kapitel; under titlen »Intermezzo» tryktes det i et tidsskrift ved nytår 1890; se Tillæg.
- 77 *Associé*: (af fr.) partner, kompagnon.
- 78 *Real- eller Latinskole*: realskole: skole med en kortere og mindre lærd fagkreds, sigtende mod præliminæreksamen. Latinskole: gymnasium, dengang med oldsprogene i sin fagkreds, sigtende mod studentereksamen. – *national*: den tendens i dansk politisk liv i perioden efter 1864 og især 1870, der lagde vægt på det dansk-nationale og så med mistænksomhed på åbenhed over for de europæiske udlande.
- 80 *Fribolig paa Akademiet*: som hæderbevisning til fortjenstfulde ældre kunstnere og lærere ved Kunstakademiet på Charlottenborg. – *højre*:

se s.643ff. – *det Almene*: det offentlige, samfundsmæssige. – *det følger (...)* *Litteraturen*: Siden Georg Brandes i sine 1871-forelæsninger havde talt om selvmorderen Werther (i Goethes roman 1774), og den naturalistiske litteratur havde skildret bl.a. trængte og fortvivlede mennesker, som ville tage deres eget liv, var en af de klerikale anklager mod den moderne litteratur, at den forherligede selvmord.

- 81 *en Studie*: skitse; tegning eller maleri efter model, jf. 1.2fn. – *Svippestok*: tynd, bøjelig spadsrestok. – *Agat(kenap)*: flerfarvet kvartssten. – *Flanør(en)*: lediggænger, der nyder gadelivet, herunder evt. passerende kvindeskønhed. – *Etatsraaden*: se n.t.s.21.
- 82 *det Decente*: det ærbare, sømmelige. – *Juno*: fyldig kvindelig skønhed; egl. gudinde for ægteskabet i den romerske mytologi. – *Justitsraad*: titel på rangsperson i 5. klasse nr. 3. – *Physicus*: (af lat.) embedslæge. – *flot*: overlegen, rask på det.

1.1.8

- 85 *Amor og Psyche*: i den senromerske roman *Metamorphoses* (i danske oversættelser ofte *Det gyldne æsel*) af Apuleius (ca. 125-180 e.Kr.) er indlagt den mytologiske fortælling om den skønne pige Psyche, der elskes af guden Amor, men mister ham, da hun overtræder hans forbud imod at tænde lys og se – og identificere – sin elsker. Jf. Efterkrift s.660.
- 86 *Skoleme*: uddannelsesforløbene for de forskellige billedkunstarter på Akademiet.
- 88 *Cerberus*: streng dørvogter; i græsk mytologi navn på den frygtelige hund, der bevogter dødsrigets port. – *my house is my castle*: det engelske udtryk for hævde af privatlivets ukrænkelighed og den private ejendomsret stammer i forskellige versioner fra 1500- og 1600-t.
- 89 *Vallø*: Vallø slot syd for Køge, hjemsted for en stiftelse for ugifte adelige damer. – *Geheime-*: betegner et højere trin på rangstigen, således geheime-etatsråd i 2. rangklasse i forh. til etatsråd i 3. rangklasse. – *mon cher*: (fr.) min kære. – *Fra-før-89*: tilhænger af den gamle enevælde og hierarkiske samfundsorden for den store franske revolution 1789.
- 90 *den hvide Fane*: eller den hvide lilje: mærke for det for-revolutionære franske kongehus (Bourbon), der genindførtes 1815-30. – *reformert Kirke*: betjener delvis fransk (calvinistisk) menighed. – *Rochefort*: den franske politiske journalist og smædeskribent V.H. de Rochefort (1830-1913), der propaganderede for en række forskellige, især nati-

onalistiske bevægelser. – *Voyons*: (fr.) lad os se. – *Theaterchef*: se Efterskrift s.646 og 652 ang. modelforhold. – *schwerfällig*: (ty.) tung, ubehjælpelig.

- 91 *Stortyrk*: den tyrkiske sultan (spøgefuld betegnelse). – *Selvhersker*: betegnelse for den russiske zar, dvs. enevældig hersker. – *Lampister*: teaterfunktionærer, der passer belysningen. – *Per-Tot*: uselvstændig og forsagt mand. – *Fyrstendiener*: (ty.) fyrstetjener; snob for kongelige. – *den første slesvigske Krig*: 1848-50. – *K. D.*: Kommandør af Dannebrog (ordenen).
- 92 *C'est une partie honteuse*: (fr.) Det er en uværdig forbindelse. – *Familiiekroniken*: familieannalerne, familiens historie. – *Genesis*: (af gr.) tilblivelseshistorie. – *gaa paa Spisekvarter*: være middagsabonnet på et spisehus el. en restaurant. – *Holmens Kirke*: marinens kirke, opført på Chr. IV's initiativ, i flere etaper (især 1640-42). – *R F P*: forkortelse for (lat.): Regna firmat pietas, gudsfrygt styrker rigerne, Chr. IV's valgsprog, der i denne forkortelse anbragtes på flere af de bygninger, han lod opføre.
- 93 *Tinkturer*: farver i flydende form. – *Voksstaber*: (spiralformede) vokslys.
- 94 *Treugadei*: se n.t.s.28. – *damasceret*: hærdet og evt. med indlagte sølv- el. guldfigurer i stålet. – *den evige Jøde i Gjenboerne*: Jerusalems skomager Ahasverus, der figurerer komisk i Chr. Hostrups sangspil *Gjenboerne* (1844), 1.akt, 9.sc. – *tager Reis-auss*: forsvinder, stikker af.
- 95 *mit Wonne*: (ty.) med fryd. – *clairobscur*: (af fr.) malerisk fordeling af lys og skygge. – *Halvtinter*: halvfarver; lyse skygninger.
- 96 *Valborgsnat*: natten mellem 30. april og 1. maj, der i folketroen var tidspunktet, hvor troldeøj huserede, ikke mindst hekse – jf. også scenen »Walpurgisnacht» i Goethes *Faust*, 1.del (v.3835-4222).
- 97 *Scheidewasser(s)*: på tysk = skedevand, salpetersyre.
- 98 *Je suis prêt (...) lait*: se n.t.s.75.

1.1.9

- 98 »*Udendørs og Indendørs*»: modellen for *Norager*, Otto Borchsenius, redigerede 1880-84 ugebladet *Ude og Hjemme*. Se Efterskrift s.646 og 668f.
- 99 *nomina sunt odiosa*: (lat., et tillempt Cicero-citat): anførelse af navne er ikke ønskelig. – *poisk(e) Tiggergang*: betleri; særlig om en selskabsleg, hvor den tiggende indkasserer knips eller kys, som han skal videgive til sin »ægtefælle».
- 100 *knirkes op*: blive sat i bevægelse, fås liv i. – *Heine!* »*Det er den første*

(...) *tillade det*: citatet er de sidste ord i Heinrich Heines prosaarbejde *Die Harzreise (1824)* (tr. 1826 i bd. I af hans *Reisebilder*), jf. Efterskrift s.658. – *Velin*: fint, pergamentlignende papir.

- 101 *Hyp (...) Heste*: Lille Claus' råb i H.C. Andersens eventyr »Lille Claus og store Claus« (*Eventyr, fortalte for Børn*, 1835). – *stikkes*: stikke boller på suppe = forme boller med en ske og sætte dem på suppe. – *kommer (...) til Vinden*: egl.: kommer skråt op mod vinden, så man kommer i fart; her nærmest: i (aggressiv?) stemning.
- 103 *Psalmebogen*: humoristisk betegnelse for et spil kort. – *Slut med Psalmebogen*: spillet er ude, vi er færdige.
- 104 *ominøse*: ildevarslende. – *Schopenhauerianer*: tidens moderne pessimisme påberåbte sig bl.a. den tyske filosof Arthur Schopenhauer (1788-1860). – *Slet Selskab fordærver gode sæder*, if. 1.Kor., kap.15, v.33. – *Bredgade(s)*: se n.t.s.68.
- 105 *Danskens (...) Magt*: hentydning til sidste strofe af kongesangen, Johs. Ewalds »Kong Christian« fra hans syngespil *Fiskerne* (1779). – *voluptuøse*: vellystige. – *Slange (...) Adam*: jf. syndefaldsberetningen i 1. Mos., 3.
- 106 *Decorum*: (af lat.) det sømmelige. – *dillettede*: morede, fornojede. – *ak hvor forandret*: jf. Blichers novelle med denne titel (1828). – *Matruer*: (ældre) gifte koner.

1.I.10

- 108 *springe over Klingen*: hugge ned, dræbe.
- 109 *Nihilist*: se n.t.s.37. – *værge vort Land*: hentydning til Bj. Bjørnsøns sang »Jeg vil værge mit land« i hans fortælling *Fiskerjenten* (1868); her: at være nationalt højreorienteret i perioden.
- 110 *Buddene*: ved konfirmationen eksamineredes bl.a. i de 10 bud fra 2. Mos., 20. – *Artium ved Universitetet*: artium = studentereksamen; denne aflagdes i ældre tid ved universitetet; 1875 fik kvinder ret til at aflægge studentereksamen og studere ved universitetet. – *prostituere os*: vanære os, gøre os til grin. – *Læseforeningen*: Kvindelig Læseforening, stiftet 1872.
- 111 *foudre*: (fr.) lynild. – *som Vorherre (...) klæder*: jf. Matt. kap.6, v.26-30 og Grundtvigs salme »Lille Guds Barn«, *Den danske salmebog* (1953) nr. 35. – »nye« *Mænd*: manuskriptet har »nye Mænd«, anførselstegn om hele ordparret, som vel må forstås som flertals-oversættelse af (lat.) *homo novus* = opkommende, nyrig. – *Waterloosystemet*: se Efterskrift s.648.

1.I.11

- 115 *Ejland*: ø. – *skruede (...)* *Natlampe ivøjret*: skruede vægen op, så lampen lyste mere.
- 117 *(Livs-)Maxime*: læresætning, formuleret visdomsord.
- 119 *(en) rar (En)*: mærkværdig. – *Lyst for (...)* *Æventyret*: trylleformel i eventyr, bl.a. hos Grimm, hos Sv. Grundtvig og hos Evald Tang Kristensen («Den røde Kox» i sidstnævntes *Æventyr fra Jylland*, 1881). – *Emancipation*: kvindefrigørelsesbevægelsen markerede sig iøjnefaldende i forskellige retninger i Danmark i 1870'erne og 80'erne.
- 120 *stukne*: broderede.

1.I.12

- 121 *engelsk Kamin*: åbenbart en art, hvori der fyres med kul.
- 122 *ikke min Broders Vogter*: jf. 1. Mos., kap.4, v.9. – *Hverdagshistorie*: med hentydning til Thomasine Gyllembourgs fortællinger; en af de første. *En Hverdags-Historie* (1828), brugtes både som genrebetegnelse og i hendes anonymiserende angivelse af forfatterskabet i publikationerne som af »Forfatteren til en Hverdags-Historie«.
- 123 *Ironien*: vel med hentydning dels til begrebets negative karakter hos Søren Kierkegaard, dels til den målbevidst sarkastiske og satiriske stil hos Viggo Hørup, modellen for red. Bentzen. – *Partiet*: dvs. Venstre. – *de Gamle*: dvs. Højre. – *man begynder (...)* *frie Tænkning*: dette gjaldt faktisk flere betydelige personligheder som Georg Brandes og Drachmanns fætter Viggo Hørup. – «*Livet (...)* *indre» osv.*: citat fra Fr. Chr. Sibberns *Psychologie, indledet med alm. Biologie* (1843, 4. udg. 1862), der brugtes ved filosofikum-undervisning og til dels lærtes udenad. Den grundlæggende definition af livet var berømt for sin længde og tunge sætningsføjning.
- 124 *Jensalems Ødelæggelse*: if. Jesu spådomme, fx Matt., kap.24, og byens faktiske ødelæggelse under romerkejseren Titus 70 e.Kr. – *Hamborg-blaat*: d.s.s. mineralblåt, en blandet, lys blå farve. – *Shakspeare*: alm. stavemåde i 1800-t. og åbenbart Drachmanns foretrukne; de steder, romanen har Shakespeare med e midti, skyldes sætteren. – *Basta così*: (ital.) så er det nok. – *Flakon(er)*: lugtflaske el. her snarest lille glas-el. porcelænsflaske med fx cognac.
- 125 *Boulevard des Italiens*: gade med modebutikker i Paris. – *Cirkelslaget*: cirkellinjen, cirkelfiguren. – *Amadis af Gallien*: titelhelten i en ud-

bredt portugisisk ridderroman fra o. 1500, bl.a. kendt som Don Quixotes forbillede i Cervantes' parodiroman 1605.

- 126 *Vagt Dig*: det udråb, hvormed Klint og et kor med komisk virkning skræmmer Løjtnant von Buddinge i Chr. Hostrups sangspil *Gjenboerne* (1844), 2.akt, 11.sc. – *spids* (, *min Fntue*): spydig. – *Truvéren*: af fr. *trouvère*, svarende til provençalsk: *troubadour*. – (*forlanger*) *Satisfaktion*: æresoprejsning, især ved duel. – *Grog*: drik af rom el. cognac plus varmt vand. – *Bislag*: lille verandaagtig udbygning ved indgangen til et hus. – *spanskgrønt*: stærkt grøn farve af kobber, irgrønt.
- 127 *var »festegeknejt«*: sad fast på hotellet, fordi han var ude af stand til at betale. – *Kreuzer*: østrigsk småmønt; 100 Kreuzer = 1 gylden, jf. s.129, l.25.
- 128 *Weiter*: (ty.) videre. – *Bierfidlere*: musikanter (i ølstue el.lign.). – *Gretchen*: typen på den unge pige som i Goethes *Faust*, se Efterskrift s.656. – *flere (...) mellem Himmel og Jord, end osv.*: udtrykket fra Shakespeares *Hamlet* (ca. 1601), 1.akt, 5.sc., v.166. – *le vent (...) fou*: (fr.) vinden, der går gennem bjergene, vil gøre mig gal. Citat fra Victor Hugos digt »Guitare« fra samlingen *Les Rayons et les Ombres* (1840).
- 129 *lægge Vind paa*: tilstræbe. – *Hverdagshistorie*: se n.t.s.122.
- 130 *ville vi*: se Efterskrift s.682f. – *Verveine (...)-Water*: parfume af jernurt (verbena). – *Parfum (...)* *rafraichissant*: (fr.) blid, styrkende, forfriskende parfume.
- 131 *Aften-Berlinger*: avisen *Berlingske Tidende* udkom i perioden med en morgen- og en aftenudgave. – *Romanen den*: føljetonen. – *Overførmysteriet*: statsinstitution 1869-1981, der bestyrede umyndiges midler. – *Heinrich der Vogler*: tysk konge 876-936; *Vogler* = fuglefænger.
- 132 *O sancta simplicitas*: (lat.) o hellige enfold. – *elysæiske Marker*: udtrykket, der betegner det paradisiske land for døde heroer i græsk mytologi, spiller her måske på den parisiske boulevard Champs Elysées og sikkert på Ediths frederiksbergske »Elysium«. – *mais enfin*: (fr.) nuvel.

1.I.13

- 133 *Satin-Velours*: ataskagtig flojl, jf. n.t.s.135. – *ere*: jf. Efterskrift s.682f.
- 134 *Kjole*: langskodet jakke.
- 135 *Atlask*: glinsende (silke)tojt af særlig vævning. – *Overhøring (...)* *Konfirmation*: jf. n.t.s.110. – *lykkelig (...)* *Ojeblikket*: jf. den eftertragtede, umulige og dog opnåede tilstand for Goethes Faust (i den såkaldte Pagtscene: »Studierzimmer«, v.1699ff. i *Faust, I*) »Werd' ich zum

Augenblicke sagen:/ Verweile doch! du bist so schön!» osv.: «Hvis jeg siger til øjeblikket:/ Bliv dog, du er så skøn» (Rosenhoffs overs.); sml. *Faust*, II, v.11.585f.

- 136 *Wagnersk*: den tyske komponist og digter Richard Wagner (1813-83) var især ved sine operaer, der også opførtes i København, det store aktuelle navn i musikken. – *Margarita*: jf. Fausts Margarete = Gretchen, og *Henrik*: jf. fornavnet på Goethes Faust: Heinrich. – *Boudoir*: (af fr.) en kvindes gemak.
- 137 *Approche*: (fr.) kom nærmere, også som kommando til hund. – *Tusind og en Nat*: den arabiske eventyrsamling, kendt i Europa fra beg. af 1700-t. og flere gange oversat fra fransk til dansk.
- 138 *Katzenjammer*: (af ty.) tommermænd. – *Slet*: på slaget, præcist. – *Malefikant*: (jur.) forbryder. – *Fiat justitia*: (lat.) lad retten ske fyldest.
- 141 *Chok(ket)*: rytteriangreb.
- 143 *Mønningen*: her vel: murryggen.

1.I.14

- 144 *lader (...) ligge links*: (af ty.) tager ikke hensyn til, negligerer.
- 145 *Schopenhauer*: se n.t.s.104.
- 146 *lægge Torpedoen (...) Ibsen*: sidste linje af Henrik Ibsens digt «Til min ven revolutionstaleren!» i *Digte* 1871 lyder: «Jeg lægger med lyst torpédo under Arken.» – *Ibsen*: havde i flere skuespil, bl.a. *Et dukkehjem* (1878) og *Gengangere* (1881) givet provokerende belysning af konsforhold, ægteskab m.v. – *St. Paulus (...) gifte Jer*: i 1.Kor., kap.7, v.1-9. – *har in mente*: har (lat.): i erindring, tænker på. – *I vil fortryde (...) eller ikke*: jf. et af diapsalmata i Første Del af *Enten-Eller*, Søren Kierkegaards tobindsværk fra 1843; i *Skrifter*, V (1997), s.47. – *Julie og Romeo*: i Shakespeares kærlighedstragedie *Romeo and Juliet* (ca. 1595).
- 147 *Borgerfejden*: striden mellem de to partier i Verona er en forhindring for Romeo's og Julies forbindelse, da deres familier er på hver sin side. Ulf hentyder her snarest til striden i 1870erne mellem Georg Brandes-modstandere og -tilhængere. – *Svømmere*: raketter.
- 148 *Heine*: den tyske lyriker og prosaist Heinrich Heine (1797-1856), se også Efterskrift s.658. – *Wer zum ersten (...) sterbe*: digt nr. 63 i afdelingen «Die Heimkehr» (1823-24), optaget i *Buch der Lieder* 1827: «Den, der elsker første Gang,/ omend forgæves, er en Gud;/ men hvem der for anden Gang/ forgæves elsker, er en Nar. // Jeg, en saadan Nar, jeg elsker/ atter uden selv at elskes!/ Maane, Sol og alle

Stjerner/ lær, og jeg lær med – og dør.» (Poul Sørensens overs.). – *Barbe-bleu[e]*: (fr.) Blåskæg, kendt fra et eventyr af Ch. Perrault 1697; Blåskæg lod sine hustruer henrette, når de formastede sig til at kigge ind i hans hemmelige kammer. – *Henrik den Ottende*: (1491-1547), engelsk konge fra 1509, populært kendt for sine talrige ægteskaber, der i et par tilfælde endtes med, at han lod hustruen henrette.

Anden Bog

1.II.1

- 149 *Material- og Drogerihandel(en)*: forretning, der handler med kemikalier, farver m.m. – *Sejerværk*: ur.
- 150 *Ringens og Lampens Aand*: de magiske hjælpere i Oehlenschlägers eventyrdrama *Aladdin* (1805). – *nndt*: klart, utvetydigt. – *Konnet*: kvindekonnet, kvinderne.
- 151 *Materialist*: kemikalie- og farvehandler. – *Regalia*: mærke på stor cigar. – *-zerrissne*: (af ty.) sønderrevne, fortvivlede som moderigtigt i en vis art romantik. – *Aaestrup*: Emil Aaestrup (1800-56), se også Efterskrift s.655 og n.t.s.620.
- 152 *At Natten (...) i Sjælen*: af Aaestrups ritorneller, hhv. nr. 95, nr. 81 og nr. 101 i hans *Saml. Skrifter*, bd. II (DSL 1976), s.202-05. – *Amor (...) hos Psyche*: se n.t.s.85. – *Garibaldi'skjorte*: rød skjorte, benævnt efter den italienske frihedshelt Giuseppe Garibaldi (1807-82) og hans friskarers uniform.
- 153 *ere (...) ville (...) kunne flere gange*: jf. Efterskrift s.682f.
- 155 *Soit*: (fr.) o.k., jeg accepterer. – *Frakken*: jakken. – *Andiamo*: (ital.) lad os gå; af sted. – *a la campagna*: (ital.) ud på landet.

1.II.2

- 156 *Landauer(en)*: firhjulet tospænderkøretøj. – *voltigerede*: sprang behændigt. – *Villakvarteret*: mellem Gl. Kongevej, Frederiksberg Allé og Pile Allé.
- 157 *Byron*: den britiske digter G.G. Byron (1788-1824), se Efterskrift s.657f. – *Entoutcas*: (af fr.): kombineret parasol og paraply. – *Let us have (...) after*: Byrons *Don Juan*, 2.Sang (1819), slutn. af str. 178: «kom, Vin og Kvinder, Liv og Lyst i Salen;/ imorgen ta'er vi Soda og Moralen.» (Drachmanns overs. 1880). – *Man (...) intoxication*: sammestedsfra, beg. af str. 179: «Rus maa der til; spørg hver erfaren

- Mand!/ Rus er jo dog i Livet alt det Bedste» (Drachmanns overs.).
- 159 *i denne Juninats (...) Frihed*: fra Ulf's digt s.152ff. – *Vejridsningen*: groften.
- 160 *Aa Du (...) Jansen*: personen/citatet ikke identificeret. – *Loven*: med hentydning til 2. Mos. kap.24ff. – *Konfession*: trosbekendelse.
- 161 *bede*: holde hvil.
- 162 *full dress*: (eng.) selskabstøj. – *Kallebodstrand* (Kalvebodstrand): Sjællandsiden ved den senere Sydhavn. – *heroisk Landskab*: som i den antikke digtnings helte- og halvgudeverden. – *Pan (...) Sivene*: den græske hyrdegud Pan skar en fløjte af den dunhammer (syrinx), som en flygtende nymfe var forvandlet til. – *Diana*: den romerske mytologis jagt- og månegudinde.
- 163 *Maskepi*: hemmelig forbindelse, sammensværgelse.
- 164 *Aurora*: morgenrødens gudinde i romersk mytologi. – *hinc (...) lacrimæ*: (lat.) »derfra disse tårer«. Citat fra den romerske digter Terents' komedie *Andria* (166 f.Kr.), 1.akt, sc.1. – *i Uskyldighedstilstanden*: som Adam og Eva før syndefaldet; jf. 1. Mos., kap.3, v.5ff. – *som Ibsen siger*: Bisp Nikolas' replik i 2.akt af *Kongs-enneme* (1863): »Jeg er i uskyldighedstilstand: jeg kender ikke forskel mellem godt og ondt.« – *Adam før Syndfloden*: fortællelse el. vittighed af Ulf: i 1. Mos. hører syndefaldet til Adam (i kap.3), mens det er Noa, der sidenhen reddes fra syndfloden (kap.6ff.). – *Evolutionen*: udviklingen, populært som biologisk og civilisationshistorisk begreb i perioden, efter Ch. Darwin og H. Spencer.
- 165 *Slotet*: Frederiksberg Slot.
- 166 *Filister*: spidsborger, sippet og amusisk person. – *Vidste Du (...) Frelse*: Jesu ord i Luk., kap.19, v.42, da han forudsiger Jerusalems ødelæggelse. – *Fæstning – Forter*: et vigtigt led i Estrup-regeringens politik var at udbygge Københavns forsvar ved en ring af kanaler, fortifikationer og fæstninger. Se også Efterskrift s.644. – *Slaget paa Rheden*: 2. april 1801, da englænderne under admiral, Lord Nelson besejrede den hjemmeværende danske flåde ved København. – *rev Voldene ned*: i 1856 opgaves Københavns utidssvarende befæstning, og nedrivningen af voldene omkring byen begyndte; dette var bl.a. signal til den hastige vækst af bebyggelser udenfor, ikke mindst i brokvartererne, jf. Efterskrift s.648.
- 167 *Sædelighedssag*: igennem 1880erne var kønsmoralen et stridspunkt. – *holder (...) Storebededag*: hvor københavnernes i stort tal fejrede fridagen ved at spadserer på volden. – *heibergske Vaudeviller*: fra ca. 1825-40 og gennem resten af århundredet udgjorde de en populær del af

Det Kgl. Teaters repertoire, men betragtedes til sidst som en del af en spidsborgerlig og snerpet kultur. – *brandenburgsk*: af kurfyrstendømmet Brandenburg fremgik 1701 kongeriget Prejsen, kernen i den tyske rigshenhed, der etableredes i løbet af 1800-t. – *glindre*: nutid, jf. Efterskrift s.682f.

- 168 *Rejsfærdigheden (...)* *Juan synger*: i Mozarts og da Pontes opera *Don Giovanni* (1787, *Don Juan*) med den hævnende kommandants stenstatue til slut; ordene indgår i indskriften på statuen og læses/synges af Leporello i 4.akt, 1.sc. (A. Zinks ovs. af v. Wolzogens bearbejdelse: *Don Juan*, Kbh. u.å.). – *Ræk mig (...)* *Søde*: »Ci la darem la mano«, duet ml. Don Giovanni og Zerlina i Mozarts *Don Giovanni*. – *Addio*: (ital.) farvel. – *Signorina*: (ital.) frøken. Der fortsættes altså i operastilen, men her næppe citat.
- 169 *Judas*: han forrædte Jesus med et kys: Matt., kap.26, v.48f.
- 170 *Bryggerieme(s)*: Carlsbergs og Kongens Bryghus' bryggerier i Vesterbro-Valby-kvarteret. – *Slagterblod*: måske fra det nye kvægtorv fra 1879 i området. – *Canverbark*: bark, der indeholder farvestof, som bruges til garvning. – *Odalisk*: (hvid) haremspige hos den tyrkiske sultan. – *Almée*: ægyptisk sangerinde og danserinde. – *Bajadere*: indisk tempeldanserinde; også om kurtisane.
- 171 *Th. Moore*: den irske digter Thomas Moore (1779-1852) var kendt i Danmark bl.a. gennem oversættelser af Aarestrup og ved et kapitel i G. Brandes: *Naturalismen i England* (1875). Den gengivne passus er ikke identificeret. – *straks*: først. – *akurat*: just. – *Fehlgericht*: tysk domstol fra middelalderen, med hemmelighedsfulde virkemåder.
- 172 *Pavlan*: (bibelsk) telt, bolig. – *Dervisch*: asketisk muslimsk munk.

1.II.3

- 172 *Frokost*: morgenmad.
- 173 *Bonjour*: (af fr.) sort kjole (å la kjole og hvidt). – *Bajs-*: flonels-. – *Engagér*: ordre inden for fægtekunst til at presse modstanderens våben sidelæns. – *degageér*: ordre til at slippe presset på modstanderens våben og skifte side (h/v). – *Battement*: angrebsslag mod modstanderens våben. – *fald ud*: angrib.
- 174 *Frakken*: jakken. – *en garde*: (fr.) forsvarsstilling, hvorfra man tillige er rede til at angribe. – *Parade*: afbødning af angrebsstød. – *Ripost*: stod el. hug lige efter en parade. – *hardous*: brat, bums. – *voltigeret*: foretaget springøvelser (over hesten). – *Carit Etlars Skrifter*: forf. Carl Brosbøll (1816-90) skrev under pseudonymet Carit Etlar et stort antal

populære, især historiske romaner. – *temmelig nøgne (...)* Træsnit: der hentydes til den mere el. mindre pornografiske, primitivt illustrerede oversættelseslitteratur.

177 *Let us (...)* laughter: se n.t.s. 157.

178 *Judas*: se n.t.s.169.

1.II.4

180 *A la bonne heure*: (fr.) dvs.: lad gå. – *Bakkantinde*: i græsk-romersk mytologi en af de unge balstyrige kvinder i vinguden (Dionysos') Bacchus' følge. – *gamin*: (af fr.) kåd. – *Kongebrev*: bevilling til at indgå ægteskab uden forudgående lysning; vielsesbrev. – *Fait accompli*: (fr.) fuldbyrdet kendsgerning.

181 *paa Klampenborg*: dvs. på det derværende badhotel (fra 1866).

1.II.5

184 *Stokværk*: etage. – *Boulevardier*: (af fr.) person, der holder af at drive om på byens store strøg. – *Demimonedamer*: se n.t.s.43.

185 *bonapartistisk*: som var tilhænger af indsættelse af et medlem af den siden 1870 fordrevne kejserfamilie Bonaparte som statsoverhoved. – *Galliasmer*: franske ord og vendinger i dansk. – *Konferensraaden*: om titlen, se n.t.s.71. – *conseiller d'état*: fransk dommer ved forvaltningsdomstol (altså en ordret, men helt misvisende oversættelse af Brynjulfsens danske titel).

186 *Roman i gult Omslag*: som dengang almindeligt for moderne franske bøger; her menes vel underholdningsroman. – *nitid(e)*: pyntelig, især sirligt indbundet. – *le Figaro*: mandænt, konservativt fransk dagblad. – *Frakken*: jakken.

187 *Depesche*: ilbrev el. telegram. – *Bon*: (fr.) godt.

188 *sans façon*: (fr.) uden omsvøb, evt. groft. – *Fornøjeligt*: fornøjet.

189 *insultere*: fornærme.

190 *Faldskænn*: uden relation til flyvemaskiner! – *Bredouillen*: (af fr.) spektaklet, skærmyslen.

1.II.6

190 *Champs Elysées*: den store boulevard op imod Triumfbuen i Paris. – *Karrebærksminde*: lokalitet på Sydvestsjælland, men godset er Drachmanns fiktion. – *Kammerherre*: titel på rangsperson i 2. klasse, nr. 5. –

Bazarer for Zuluskaffer-Missionen: en (fiktiv?) af de kristelige filantropiske indsamlinger til den ydre mission. – *Stiftsprovsten*: højere gejstlig, der administrativt assisterer en biskop, her åbenbart Sjællands biskop i København.

- 191 *Tunnel*: tunnelen under Den engelske Kanal var således en idé hundrede år, før den faktisk blev bygget (1987-94). – *Inflammation*: betændelse, fx lungebetændelse el. blindtarmsbetændelse. – *merci*: (fr.) her: nej tak. – *Pletkniv(en)*: kniv med solvbelægning. – *Mentor*: læremester, åndelig formynder.
- 192 *elektriske Lamper*: i perioden et moderne, påfaldende fænomen. – *café-chantants*: (fr.) kabaret'er. – *attraperet*: pågrebet, standset.
- 193 *nedringet*: her om herrejække med rund dyb halsudskæring; moderne dandy-snit i perioden. – *Trottoir*: (af fr.) fortov. – *à la guerre*: (fr.) til kamp. – *Statskalender*: se n.t.s.68. – *Almanach de Gotha*: kalender udgivet i Tyskland siden 1763 med fortegnelse over alle levende medlemmer af europæiske fyrstelige og adelige familier.
- 194 *Fædrenes Synder*: 2.Mos. kap.20, v.5. – *ganske vist*: måske i den ældre betydning: helt bestemt. – *Alte Betschwester, junge* [Bettswester]: tysk mundheld: Gammel bedesoster, ung sengeveninde. Jf.: Da Fanden blev gammel, gik han i kloster. – *l'addition*: (fr.) regningen.
- 195 *Bannel*: sold, svir. – *en petit comité*: (fr.) i en snævrere, fortrolig kreds. – *Hanswurst-Bød*: harlekin- og klovne-teater. – *Opera comique*: på Opéra-Comique i Paris fik genren – med tekster på fransk i stedet for på italiensk og med talt dialog – hjemsted fra 1716. Genrebegrebet blev siden udvidet, og teatret har skiftet bolig: 1870-87 husedes det i Théâtre Favart. – *Chansonnette(-)*: (fr.) lille sang el. vise. – *Handelsbetjent(en)*: kommis.
- 196 *couplets*: små vittige, ofte satiriske viser. – *Kurtisaner*: her i afledt moderne betydning = prostituerede. – *chic*: (fr.) moderne, pikant smag el. snit.
- 197 *pandemisk(e)*: syg; her snarest: liderlig (af gr. pandemos, som tilnavn til kærlighedsgudinden Afrodites kødelige aspekt). – *kultiveret*: velopdragne. – *elle (...) faite*: (fr.) hun er fandens velskabt.
- 198 *bjærgtagen*: helt væk, fortryllet som i eventyr og sagn om personer, der lokkes ind i elverpigernes høj el.lign.

1.II.7

- 198 *Bajadere*: indisk tempeldanserinde; glædespige. – *Stormogul(en)*: osterlandsk (mongolsk) herskertitel.

- 200 *excommunicere*: bandlyse, bortvise fra det hellige el. borgerlige samfund. – *Bakkanaal*: svirefest.

1.II.8

- 201 *Caporal(-)*: tobak af jævn kvalitet. – *alle sove*: nutid, jf. Efterskrift s.682f.
- 203 *vide vi ikke*: jf. Efterskrift s.682f. – *Roman*: kærlighedshistorie. – *Skærtorsdagsheks*: if. østdansk og svensk folketro fløj heksene natten før skærtorsdag (i anden folketro: skt. hansaften) til deres heksesabat, deres løsslupne fest med Fanden, på Troms eller på Bloksbjerg; sml. s.558.
- 204 *Madame (...)* *maitresse*: (fr., dog med fejlplaceret cirkumfleks): Deres ærede elskerinde.
- 205 *klerikal*: kirkeligt sindet. – *indifferent*: ukirkelig; ligeglad. – *kommubialt*: ægteskabeligt. – *sinnlich-übersinnlich*: (ty.) sanselig-oversanselig.
- 207 *Adam (...)* *Syndefaldet*: 1. Mos., kap.3, v.22-24; kendt motiv i billedkunst og digtning.

1.II.9

- 207 *facteur*: (fr.) postbud.
- 208 *vore første Forældre*: dvs. Adam og Eva. – *Schopenhauer(s)*: se n.t.s.104,

1.II.10

- 208 *Sund Færgesgaard*: åbenbart fiktiv lokalitet el. benævnelse. – *Wie froh (...)* *Menschen*: begyndelseslinjerne af det første brev i Goethes brevroman *Die Leiden des jungen Werthers* (1774), Den unge Werthers lidelser: »Hvor er jeg glad over, at jeg er væk! Bedste ven, hvad er dog menneskets hjerte!« – *Carlo Gozzi*: (1720-1806) italiensk forfatter og dramatiker. Udg. har ikke kunnet verificere den gengivne udtalelse. – *det »videnskabelige«* *Digteri*: måske hentydning til Løjtnant v. Buddinges ord: »ved literære Arbejder, ved Artikler i Bladene og videnskabelige Digtværker tjener jeg ikke saa lidt« i Chr. Hostrups syngespil *Gjenboerne* (1844), 2.akt, sc.4. – *slaar De (...)* *Luther*: reformatoren Martin Luther opslug i 1517 95 teser, bl.a. imod afladshandelen, på kirkedøren i Wittenberg. – *Theses*: (af gr.) sætninger, påstande. – *Højskole(s)*: universitet.
- 209 *Herakles*: den græske kæmpe og halvgud, der efter vældige bedrifter

mødte sin død ved den skrækkelige *Nessuskjorte*: en giftholdig kjortel, som Herakles fik og iførte sig, og som påførte ham brændende, langsomt dræbende smerter. – *pyficto*: (af lat. – og holbergsk) min-sandten. – *Catull*: den romerske kærlighedsdigter Gaius Valerius Catullus (ca. 84–ca. 54 f.Kr.). – *Ovid*: den romerske, bl.a. mytologiske og dristigt erotiske digter Publius Ovidius Naso (43 f.Kr.–19 e.Kr.). – *paa Volden*: Københavns bykerne var indtil 1850erne omgivet af volde, egl. befæstningsanlæg, nu yndede til promenader. – *Sang ikke (...)* *Spurv*: Catulls digte nr. 2 og 3. – *Kristenbemikovstræde*: gade i det indre København nær ved bl.a. Metropolitanskolen og Østre Borgerdydskolen i disse gymnasiers (latinskolers) daværende beliggenhed. – *blanco*: uden sikkerhed. – *Schleh-Augen*: dvs. slåen-øjne. – *Goethe (...)* *Turgenjev*: se Efterskrift s.655–58. – *Robert Burns*: skotsk lyriker (1759–96). – *Molière*: egl. Jean Baptiste Poquelin (1622–73), den store franske komediedigter. – *Alfred de Musset*: fransk digter (1810–51). – *Turgenjev*: den russiske romanforfatter Ivan T. (1818–83). – *Portia*: heltinden i Shakespeares komedie *The Merchant of Venice* (ca. 1598, tr. 1600). – *Elisabeth(s)*: Elizabeth I af England (1533–1603) regerede 1558–1603, dvs. det meste af Shakespeares levetid (1566–1616).

- 210 *man siger (...)* *Venice*: vel altså hofdame(r) ved Elizabeths hof, ikke dronningen selv. 1800-t.s Shakespeare-biografier var rige på gætterier og anekdoter. – *Globe*: Shakespeares teater i London i en del af hans skuespiller- og dramatiker-år. – *som frembringe*: jf. Efterskrift s.682f. – *Adam og Eva(s)*: efter 1. Mos. ofte i billedkunsten og i digtningen, fx John Miltons *Paradise Lost* (1667). – *Romeo og Julie*: i Shakespeares tragedie fra ca. 1595. – *Faust og Margrete(s)*: i Goethes *Faust*, sml. Efterskrift s.655f. – *Don Juan og Haidie(s)*: kærlighedspar i 2.–4. sang af Byrons *Don Juan* (1819–21), som Drachmann oversatte. – *Hagbart og Signe*: sagnet hos Saxo og folkevisen om den tragiske elskovshistorie ligger til grund for såvel Oehlenschlägers *Hagbarth og Signe* (1815) som Karl Gjellerups *Hagbard og Signe* (1884). – *Turgenjevs (...)* *Conditorpige*: Gemma, den kvindelige hovedperson i Turgenjevs roman *Foraars-Bølger* (1872, da. overs. ved Vilh. Møller 1873). – *Tolstojs Kosak-Skønhed*: Marjanka, den kvindelige hovedperson i Tolstojs fortælling *Kosakkeme* (russ. 1861, da. overs. ved W. Gerstenberg 1890). – *Dostojewski (...)* *Morder og Skøge*: hovedpersonerne Raskolnikov og Sonja i Dostoevskijs roman *Brøde og straf* (russ. 1866, da. overs. *Raskolnikov* ved A. Wendt og Erna Juel-Hansen 1884). – *Pegasen*: den vingede himmelhest i græsk mytologi, gerne taget som

- billede på den digteriske kraft eller inspiration («bestige sin pegasus» o.lign. udtryk).
- 212 *lade Fiolen sørge*: lade stå til, ikke bekymre sig på forhånd. – *Kæmpeviserne*: d.s.s. folkeviserne.
- 213 *(Dame-)Boudoir*: (af fr.) påklædnings-, spejl- og make-up-værelse. – *flet dit Aar*: således både i manus, der er næsten uden fejlskrivninger, og i bogtrykket 1890, uforklarligt for udg.; i trykkene 1899 og 1908, som digteren næppe har læst korrektur på, rettet til »Haars».
- 214 *Led mig (...) Fristelse*: den 6. bøn i Fadervor: Matt., kap.6, v.13 og Luk., kap.11, v.4. – *Heureka*: (gr.) jeg har fundet det! Legendarisk udråb af *Arkimedes* (f. 287 f.Kr., græsk matematiker og fysiker, ved opdagelsen af en fysisk lovmæssighed. – *saafuld (...) Augustmaaned af Fluor*: talemåde om uoverskueligt antal – hos Holberg »Fluer i September Maaned».
- 215 *Bloddraaben i Æventyret*: ikke identificeret af udg. Betydningsfulde bloddråber forekommer i mange folkeeventyr og digtninge; jf. også Abels blod i 1. Mos., kap.4, v.10.
- 216 *Madammen*: dvs. jordemoderen. – *Offer og Accidents*: foreskrevet ydelse til præsten, især ved visse kirkelige tjenester. – *indigoblaa*: dyblå farve.
- 217 *Harmonien i Naturen*: if. romantisk forestilling.
- 218 *decente*: ærbare.
- 222 *der staar (...) skadeligt*: nyttelæren var en del af positivismens etik, men denne – meget grove – formulering har udg. ikke identificeret.
- 223 *Logograf*: bogstavgåde.
- 224 *Roman*: også med betydningen kærlighedshistorie. – *Nirvana*: tomhed, den salige udfrielse fra jeg'et i buddhismens lære, aktualiseret af bl.a. den tyske filosof A. Schopenhauer. – *pastoral(e)*: egl.: vedr. hyrder; her om hyrdedigtningen og dens stilleje. – *J'aine (...) vin*: (fr.) jeg holder af god vin. Antagelig citat af en drikkeviser el. kabaretsang. – *Eau de Verveine*: se n.t.s.130.

1.II.11

- 226 *Caporal*: jævn pibetobak.
- 227 *ikke noget Udkomme*: ikke noget at stille op.
- 228 *de Ingemannske Romaner*: den realistiske periode anså Ingemanns romaner – såvel de historiske (1824–36) som samtidsromanen *Landsbybørnene* (1852) – for naivt skematiske i deres etik og menneskeopfattelse.

Tredie Bog

1.III.1

- 229 *milieu*: med lille begyndelsesbogstav, altså af forf. følt som en fransk glose, der endnu knap har fået indfødsret som dansk fremmedord (substantiv med stort). – *Konferensraad*: se n.t.s.71.
- 230 *Garçon*: (af fr.) her: ungkarl. – *Duodez*:- bog i ganske lille format.
- 231 *Riget fattedes Penge*: således udlagdes populært forkortelsen R. F. P. på bygninger fra Chr. IVs tid i København, jf. n.t.s.92. – *Resten (...)* *Hamlets Ord*: The rest is silence, prins Hamlets sidste ord, før han udånder i 5.akt, sc.2, v.360 i Shakespeares tragedie *Hamlet* (ca. 1601).
- 232 *raillerende*: drillende, spottende. – *det Bakkantiske*: det berusede el. tøjlesøst erotiske.
- 233 *Førestillinger*: bebrejdelser.
- 234 *Informationer*: privatundervisning.
- 235 *Professionisterne*: de næringsdrivende, håndværkerne; her evt. de professionelle el. levebrøds-politikere.
- 236 *ville rage*: nutid, sml. Efterskrift s.682. – *taget dit Parti*: truffet dit valg, måske med hentydning til Fr. Paludan-Müllers *Adam Homo*, beg. af 10. Sang (1849). – *Fiffikus*: smart, snu person. – *Forsvarssagen*: se Efterskrift s.664. – *Statssocialisme*: i modsætning til den egl. antikapitalistiske socialisme betegner statssocialismen statslig varetagelse af sociale hjælpeforanstaltninger m.v., som teoretisk og praktisk udviklet i Bismarcks Tyskland siden 1870'erne.

1.III.2

- 237 *fortune cachée*: (fr.) skjult formue, skat; her: skjult kærlighedseventyr.
- 238 *Kanapé*: lille sofa.
- 239 *Overkastet*: sjalet.
- 240 *ubehjælpssomme*: hjælpeløse. – *Kravat*: halssløjfe, slips, gerne fastbundet til at sætte fast foran på kraven. – *fausse couche*: (fr.) abort.

1.III.3

- 241 *Jærnbad*: mineralbade i stærkt jernholdigt vand. – *Franzensbad*: tjekisk Františkovy Lázně: ligesom Marienbad og Karlsbad et af de yndede kursteder i det nordvestlige Bøhmen (indtil 1918 under

Østrig). – *Kärnten*: i Sydtyrol, dengang østrigsk, siden 1919 delvis italiensk (Alto Adige). – *volupties*: yppig. – *Sommerfrischler*: (ty.) ferierende.

- 242 *Frisch auf*: (ty.) ny vind, af sted. – *på Viåderne*: titel på et af Henrik Ibsens digte i hans *Digte* (1871). – *über Berg und Thal*: (ty.) over bjerg og dal; alm. vending i romantikkens sangdigtning. – *Almen*: (af ty.) sæteren. – *Senn(-)*: (ty.) sæter.
- 243 *Burscher*: (af ty.) fyre. – *Schnadahtüpf!*: tysk-østrigsk improviseret sang i 4-linjede strofer, med jodlen. – *schimpfer*: (af ty.) skælder ud på. – *Wagnerianer*: jf. n.t.s.136.
- 244 *gauche*: (af fr.) kejtet. – *der trockne Däne*: (ty.) den tørre el. stive dansker. – *leget ud*: formentlig fra Byrons *Don Juan*, 11.sang, str.86, der igen rummer Shakespeare-citater: »Life's a poor player.' Then: 'play out the play/ Ye villains!«, i Drachmanns overs. (*Don Juan*, Andet Halvbind, 1902): »'Livet er Skuespil!' – 'spil da til Ende,/ Hallunker!'«

1.III.4

- 245 *Studenteme i Auerbachs Kælder*: i scenen »Auerbachs Keller in Leipzig« i Goethes *Faust, I*, gækkes de svirende unge mennesker (»Gesellen«, altså håndværkere, ikke studenter) af Mephistopheles' magiske forvandlingsnumre.
- 246 *Filister-Næse i Haanden*: som Brander med Siebels næse efter optøjer og Mephistopheles' magi (*Faust*, 1.del, v.2323). – *Zum Teufel (...) geblieben*: (ty.) Spiritus'en er gået Fanden i vold, dorskheden er blevet tilbage. Fra digtet »Kastraten und Männers« i *Anthologie-Gedichte* af Fr. Schiller (1759–1805). – *intet »Folk«*: ingen (revolutionær) underklasse.
- 247 *Sisiphus*: (lat. navneform) i græsk mytologi en sagnkonge, der i dødsriget var straffet med et uendelighedsarbejde – at rulle en tung sten op på et bjerg, hvorfra den straks trillede ned igen. – *Ixions Hjul*: i græsk mytologi straffes sagnkongen Ixion ved at være fastspændt til et ildhjul, der stedse drejer rundt. – *spasere (...) Dante eller Virgil*: den italienske digter Dante Alighieri (1265–1321) og den romerske digter Virgil el. Vergil (70–19 f.Kr.). Den sidste figurerer som forer og vejviser for Dante igennem Helvede, som det skildres i *Divina comedia*: Dantes visionsdigt fra beg. af 1300-t. – *Æneide*: Vergils heltedigt om Romerrigets grundlægger Æneas, skrevet i årene op til digterens død i 19 f.Kr.

- 248 *Smørret – uansét Margarine*: produktionen af margarine, »det nye kunstsmør«, tog fart i Danmark i 1880'erne; Otto Mønstedts margarinefabrik åbnede som den første herhjemme i 1883. For det smørproducerende danske landbrug og dets talsmænd – bl.a. Viggo Hørup ved Folketingsforhandlinger i 1887 – var det et problem; de talte for restriktioner, mens bl.a. arbejderne i titusindvis underskrev en adresse til fordel for den billigere margarine. Striden kendt som »Margarinekrigen« 1887. – *Kapellan*: hjælpepræst. – *Konfessionarius*: (af lat.) hoffets præst. – *prædestineret*: forudbestemt, ligesom Gud har forudbestemt individerne til frelse eller fortabelse if. fx Rom. kap. 9 samt den hellige Augustin og reformatorerne Luther og Calvin. – *Boston*: et kortspil. – *den romerske Guldalderlitteratur*: med bl.a. digterne Catul og Ovid (se n.t.s.209) behandler erotiske emner med stor frihed.
- 249 *Valla-Stiftsfrøken*: se n.t.s.89. – *urbant*: høfligt. – *Kalumniant(s)*: bagvasker. – *Kammerjunker*: titel på rangsperson i 4. rangklasse, nr. 2.
- 250 *indre Mission contra Socialismen*: Indre Missions organisationer grundlagt i 1860'erne samlede ikke mindst tilhængere blandt fattigfolk, men stod i modsætning til den socialistiske bevægelse i Danmark (fra 1870'erne) ved deres afstandtagen fra »verden«, fra materielle interesser og klassekamp. – *Katholicismen contra Socialdemokratiet*: således i Frankrig og til dels i Tyskland, hvor Bismarck var den, der i 1870'erne og 80'erne forsøgte at begrænse pavekirkens magt uden dog at sympatisere med dens tydeligste ideologiske modstander, socialisterne. – *l'abbé Frédéric*: den franske betegnelse signalerer typen af en verdensklog og evt. verdsligt tænkende gejstlig i det 18. årh.s stil, jf. fx den som Abbé benævnte person i Goethes roman *Wilhelm Meister* (1795-96).
- 251 *gaa over Rubicon*: tage det afgørende skridt som Cæsar, da han år 49 f.Kr. krydsede den norditalienske flod Rubicon og marcherede mod Rom. – *knække sin Kaarde*: som den gudsforgæene, trodsige Ulrik Christian Gyldenløve, i kap. 5 af J.P. Jacobsens roman *Fru Marie Gribbe* (1876), da han endelig kapitulerer for præsten ved sit dødsleje, brækker sin kårde og udråber: »Pardon, Jesus, Pardon!« – *Tjenerinde*: måske med bibelsk klang, se fx Rom., kap.16, v.1.

1.III.5

- 252 *Heiberg, Hertz og Hostrup*: en del af de tre digteres komedier fra ca. 1825-60, ofte med et vist biedermeierpræg, fastholdtes århundredet ud i Det Kgl. Teaters repertoire.

- 253 *Opsats*: hævet bakke på bordet med blomster eller noget af maden. – *allegorisk Menu*: spisekort med symboliserende illustrationer. – *Silén(hoved)*: i græsk-romersk mytologi og kunst en lystig (ældre) mandlig naturguddom, der fornøjer sig med kvinder og især vin. – *Sukkerfjastage*: sukkertønde. – *viveur*: (fr.) levemand.
- 254 *Hovedhaar (...)* talte: jf. Matt., kap.10, v.30, og Luk., kap.12, v.7.
- 256 *for den Rene*: jf. Paulus' brev til Titus, kap.1, v.15.
- 257 *Bestillingsmand*: underordnet tjenestemand. – *Ladestok*: pind, der bruges til forladegeværrer. – *for femogtyve Aar siden*: dvs. i den første slesvigske krig 1848-50. – *Mæcener*: velgørere; se Efterskrift s.646. – *Ajax (Aias)*: navn på to forskellige græske helte i kampen om Troja; de er ikke brødre. – *galvaniseres*: egl. dækkes med metalhinde ved anvendelse af elektrisk strøm.
- 258 *ridet Pegasus i Jambetrag*: digter i jævnt mekanisk versemål. – *lar-moyant*: (af fr.) rørstrømsk, tårevædet. – *Toldere*: syndere – men ikke uden for Guds nåde, jf. Luk., kap.18, v.9-14.

1.III.6

- 259 *Decorum*: (regler for) sømmelighed. – *Jordaens*: den flamske maler Jacob Jordaens (1593-1678), kendt for sine kraftigt kropslige motiver. – *kanonisere*: kåre til helgen. – *vi ere (...)* have vi: se Efterskrift s.682f
- 260 *(Guld)næseklemme*: lorgnet. – *Macbeth – tredje Akt*: Shakespeares tragedie *Macbeth* (ca. 1606, tr. 1623), hvor tronraneren Macbeth ved en festbanket skræmmes fra vid og sans af genfærdet af den myrdede Banquo, hvis fravær han netop hyklerisk har beklaget. – *Her sad nu (...)* tilstede: Lembckes overs. af Macbeths replik i 3.akt, sc.4, v.40f. – *springe over Klungen*: dræbe.

1.III.7

- 263 *fare imag med*: spare på. – *dubiøse*: tvivlsomme. – *som Skrædderen (...)* *Slag*: i eventyret »Den tapre Skrædder« (»Das tapfere Schneiderlein« i J. og W. Grimm: *Kinder- und Hausmärchen*, 1812-15 og senere). Engang slår den lille skrædder ud efter en sværm fluer og dræber syv med ét smæk. Derpå anlægger han et bælte med indskriften »Syv med ét slag« og drager ud i verden, hvor han imponerer alle med de prangende ord og ved sin snildhed bedrager de mægtige til at tage dem for gode varer. Hos Gerhard er pointen det illusoriske og ikke

som i eventyret dets succes. – *i Marken*: i felten, i kamp. – *Kadre(r)*: den faste kerne i en militærafdeling. – *Landevæm*: i ældre tid en lokalt opstillet forsvarstyrke; 1801-08 en styrke af reservister. – *Spørgsmaalet om vort Forsvar*: se Efterskrift s.644.

- 264 *Køge-Slag*: hvor englænderne 1807 slog de sjællandske landeværnsregimenter forud for bombardementet af København. – *Køgebugts Slag*: det berømte søslag 1678 i Køge Bugt, hvor den danske flåde under Niels Juel tilføjede den svenske flåde et nederlag. – *Der er et yndigt Land*: nationalsangen af Oehlenschläger, trykt 1823. – *ligger paa Strandvejen*: holder sommerferie ved Øresund.
- 265 *lille, fattigt Land*: citat fra P.M. Mollers digt »Glæde over Danmark« fra Kinarejsen 1820; heri begynder str. 5: »Klerken raaber i Manillas Ronner: / 'Danmark er et lidet fattigt Land!« – *Voldenes Sløffning*: i årtierne efter 1856. – *dotere*: skænke. – *nye Kirker*: opførelsen af flere af de mange nye kirker uden for voldene skyldtes gaver fra storkapitalister, således Jesuskirken i Valby som gave fra brygger Carl Jacobsen.
- 266 *Waterclosetsystem*: se Efterskrift s.648. – *nye System*: som en vits spilles måske også på den politiske betydning af 'system' som forfatningssystem, der var periodens store stridssemne, da kongen indtil 1901 modsatte sig parlamentarisme; se Efterskrift s.676.

1.III.8

- 266 *Paletot('en)*: (af fr.) let overfrakke.
- 268 *Fortrydelse*: ærgrelse. – *dem fra 48*: frihedsfolkene fra 1848, hvor kravet om demokratisk forfatningsændring rejstes kraftigt i mange europæiske lande og i nogle af dem, bl.a. Danmark, slog igennem. – *Informationer*: privattimer.
- 269 *Nihilismen*: her næppe i den russisk-politiske betydning (jf. n.t.s.37), men om fornægtelse af værdier i almindelighed, herunder nationale værdier. – *Sverig-Norge*: i rigsfællesskab (personalunion) 1814-1905.
- 271 *Æske*: om (lukket) hestedroske. – *forskriver os (...)* *Forskrivningen*: underskriver en forpligtelses- el. gældserklæring = forskrivning; jf. i øvrigt n.t. romanens titel. – *Café chantant*: se n.t.s.192.
- 272 *Banquos Aand*: jf. s.206 og noter dertil.

1.III.9

- 272 *Flyvemaskine*: en sådan konstruktion tilhørte endnu ved 1890 fantasiens verden. – *Højt fra Dachsteins top*: citatet ikke identificeret, åbenbart fra en populær (oversat) tyrolervise. *Dachstein*: bjerggruppe sydøst for Salzburg.
- 273 *Steierland*: ligeledes østrigsk: sydvest for Wien. – *malkontent*: misfornøjet.

1.III.10

- 276 *Rubens*(?): den produktive og alsidige flamske maler Peter Paul Rubens (1577–1649) har også malet mytologiske og fyrstelige motiver. – *Watteau*(?s): den franske maler Antoine Watteau (1684–1721) malede gerne galante og erotiske motiver.
- 278 *Bravo*: (af ital.) røver, her: lejemorder.

1.III.11

- 280 *Kämtnerdal*: jf. n.t.s.241. – *den lille noble Skikkelse*: se n.t.s.44.
- 281 *hans Elskede*: Frederik VI's elskerinde Frederikke Dannemand (1790–1862), med hvem han fik flere børn uden for ægteskab; forbindelsen varede til kongens død 1839. – *Hofetat*: stab af hoffunktionærer. – *Højdukker*: lakajer. – *martialske*: krigerisk. – *Chalup*: stor marinerbåd. – *Trekantede*: uniformshat. – *Flaaden tabt*: til englænderne efter bombardementet af København 1807. – *Banken sprængt*: ved statsbankerotten 1813. – *Norge Fanden ivold*: Norge skiltes fra Danmark og kom i personalunion med Sverige ved Kielerfreden 1814 efter Danmarks fatale deltagelse i Napoleonskrigene.
- 282 *Das kommt von das*: (ukorr. ty.) Det kommer der ud af det.
- 283 *Lommebog*: tegnebog. – *udmærkede*: karakteristiske, særegne.
- 284 *den første*: den bedste, ypperste.
- 285 *Staldmester(buk)*: person, der forestår en fyrstes staldvæsen og hestehold, eller indehaver af tilsvarende opgave i cirkus.

1.III.12

- 289 *Mill*: den liberale engelske filosof John Stuart Mill (1806–73), og *Spencer*: den engelske nytte- og udviklingsfilosof Herbert Spencer

(1820-1903) var gjort bekendt i Danmark af især Georg Brandes og Harald Høffding. – *Tant mieux*: (fr.) så meget desto bedre.

- 290 *stræbe, stræbe*: måske hentydning til Goethes *Faust*, 2.del (v.11.936), hvor den fejlfulde hovedpersons frelse begrundes med, at han stede har stræbt. – *Mandtslisten*: folketællingsliste, hvor kirkelig tilknytning anførtes.

1.III.13

- 295 *Drapperi*: folderigt tæppe el. tøj.

1.III.14

- 296 *wie (...) sagen*: (ty.) hvordan skal jeg sige. – *nee*: (ty. talesprog) nej. – *Sie sind (...) verstehen*: (ty.) De er en verdensmand, De vil forstå det. – *hoch*: (ty.) højt. – *epheuomkranste*: efeu el. vedbend var et af kendetegnene ved vinguden i græsk-romersk mytologi.
- 297 *Santa Cæcilia*: helgeninde for musikken, ofte afbildet i (kirke)kunsten med det i teksten omtalte blik. – *Benediktinerlikør*: fin likørtype, oprindeligt fremstillet på benediktinerklostret Fécamp i Nordfrankrig.
- 298 *Aber ja, gewaltig*: (ty.) omtrent: Jo da, enormt. – *Mei Schatzerl (...) nit*: (dialektalt sydtysk) Min lille skat er sød, / men rig er hun ikke; / hvad gavner mig rigdommen, / pengene kysser jeg ikke. Sangens ophav ikke identificeret. – *Schnadahüpfel*: se n.t.s.243. – *Carl Maria von Weber*: (1787-1826) tysk komponist. – *was denken Sie?* (ty.) hvad mener De? – *Mozart*: den østrigske komponist W.A. Mozart (1756-91), der sm.m. den førnævnte Weber og den tyske Felix *Mendelssohn-Bartholdy* (1809-47), den østrigske Franz *Schubert* (1797-1828), den tyske Robert *Schumann* (1810-56) tilsammen betegner Achlainers musikalske smag – og en alm. klassisk-romantisk, »ældre« smag i sidste del af 1800-t., der også omfatter den polsk-franske komponist Frédéric *Chopin* (1810-49).
- 299 *ein schüchternes (...) heisse und*: (ty.) en bly lille en, så sandt som jeg hedder Josef, og. – *gaaet ned*: tabt den rigtige tonehøjde. – *Ach (...)* *glaube mir*: (ty.) Ak, hvorledes er det da muligt, / at jeg kan forlade dig; / jeg elsker dig af hjertet, / det må du tro mig. – *Du hast (...)* *allein*: Du har så ganske indtaget min sjæl, at jeg ikke elsker nogen anden end dig alene.

- 300 *tremolo*: (af ital.) bølgende spillemåde, idet de brudte akkorder anslås hurtigt efter hinanden. – *Freischütz*: da. titel *Jægerbruden*, bekendt opera fra 1821 af Carl Maria von Weber. – *Olympier*: græsk gud; jf. »Elysium« og n.t.s.51.

1.III.15

- 301 *den alle Elskendes (...) Følgesvend*: måske med genklang fra Shakespeares *Merchant of Venice* (ca. 1596, tr. 1600), 5.akt, sc.1. – *sølmors(hvi)de*: af silkestof med indvævede sølvtråde.
302 *Cul-de-sac*: (fr.) blindgyde.
303 *Dravat*: overhaling.
305 *Chaiselong(en)*: siddemøbel, mellemting mellem lænestol og sofa.

1.III.16

- 306 *hverken kunne*: nutid, se Efterskrift s.682f.
308 *jus vetoris*: (lat.) gengældelsesret. – *Morgen-Frokosten*: morgenmaden. – *stempel-fri*: fritaget for stempelafgift; her vel: uden påtale.
309 *dygtig*: af god beskaffenhed.
310 *det ene Fomødne*: udtrykket fra Luk., kap.10, v.42.

1.III.17

- 310 *tolvtusind Kroner*: til vurdering af beløbets størrelse kan anføres, at en københavnsk faglært arbejders årsløn i perioden skønnes at have andraget omkr. 1000 kr., medens årsindtægten for den bedrestillede middelklasse kunne variere omkr. 2000-3000 kr. – *husholderisk*: sparsommelig.
311 *Diskontør(er)*: person, der køber vekslers, gældsbeviser, før deres udløbstid og gerne til en sløj kurs. – *laane ham paa*: kræve som sikkerhed for lånet. – *Physikus*: se n.t.s.82.
312 *l'amour par dépit*: (fr.) kærlighed af trods. – *Kravat*: se n.t.s.240.

1.III.18

- 313 *klare sig*: forklare for sig selv.
314 *die ganze (...) minut*: (ty.) hele hæren er knust på én gang. Upræcist citat af den afdankede militære titelpersons pral i Holbergs *Jakob Von*

Tyboe (tr. 1725), 5.akt, sc.11. – *Synedriet*: egl. bibelsk om det høje råd i Jerusalem; det gode selskab. – *Bon*: (fr.) godt. – *det ny Foretagende*: minder i virkelighedens verden om grundlæggelsen af det venstreorienterede dagblad Politiken i 1884 med Viggo Hørup og kritikeren Edv. Brandes i redaktionen, se Efterskrift s.646.

- 315 *tutti quanti*: (ital.) tutti quanti: allesammen. – *Asylbørn*: børnehjemsbørn.
- 316 *den Messias*: navnet på frelseren, der er profeteret om, som betegnelse for en personlighed, der kan forny samfund og kultur, kunne bl.a. ses både som tema og titel i Viggo Stuckenbergs lille roman *Messias* (1889).
- 317 *Sapientii sat*: (lat., egl. et citat fra komediedigteren Terents ca. 200-159 f.Kr.) det er tilstrækkeligt for den, der forstår. – *han er (...) Kvinde* bag: Bøjgens sidste replik – her lidt ændret – i 2.akt af Henrik Ibsens eventyrspil *Peer Gynt* (1867). – *Tæring*: udmarvende sygdom, især tuberkulose.
- 318 *Eivald (...) Fortrolighed*: se n.t.s.45.

1.III.19

- 319 *va banque*: (af fr.) hasard, hvor alt sættes på spil.
- 320 *Praas*: elendig stump lys. – (*Muldvarp*-)Kaas: kurs (gl.dags, poet.). – *aksle*: tage på, egl. tage over skuldrene.
- 321 *Indtil Jorden (...) paa den*: mundheld fra Peder Syv, fornyet af N.F.S. Grundtvig, her frit varieret.
- 322 *Prokurator*: sagfører, advokat.
- 323 *underkøbt*: bestukket.
- 324 *Boudoir*:- (af fr.) tilhørende dameværelse.

1.III.20

- 325 *Rædslen for det Tomme*: traditionelt udtryk for en forestilling om, at naturen ikke har tomrum; ofte som her brugt psykologisk om en bestemt slags panik. – *Brevtaske(n)*: tegnebog.
- 326 (-)patriciske: storborgerlige. – *en bagatelle*: (fr.) som småting. – *Landauer*: se n.t.s.156.
- 327 *iræ (...) integratio*: (lat., citat fra den romerske komediedigter Terents, ca. 200-259 f.Kr., i komedien *Andria* 3.akt, sc.3) de elskendes vrede er en fornyelse af kærligheden. – *paa nogen Tid*: for en vis tid. – *kon*

fidentiel: fortrolig, fordrende diskretion. – *ventelig*: vistnok, antagelig.

- 328 *Noget til bedste*: en opsparing. – *Middag*: varmt måltid midt på dagen el. om eftermiddagen.

1.III.21

- 329 *ville*: nutid, jf. Efterskrift s.682f.; altså: ville have fortolket = ønsker fortolket. – *Hesten*: rytterstatuen fra 1688 af Chr. V på Kgs. Nytorv, af den franske billedhugger A.C. l'Amoureux. – *Hovedvagten*: bygning på Kgs. Nytorv, centrum for byens militære bevogtning, for parader m.v., nedrevet 1874. Tekstens erindringsperspektiv her og for det flg. må gælde årene omkr. 1860. – *Gæthuset* el. Gjæthuset: gl. kanonstøberi, siden militærskole, nedrevet 1872 for at give plads til opførelsen af det nye Kgl. Teater. – *det gamle Kgl. Theater*: før nybygningen 1874 (af den bygning, der nu kaldes »Gamle Scene») fandtes den teaterbygning på Kgs. Nytorv, der toges i brug 1748.
- 330 *en masse*: (fr.) som mængde.
- 331 *ganske vist*: måske i betydningen: afgjort, absolut. – *Beskyttelse*: toldbeskyttelse kontra frihandel var stærkt debatteret i perioden, jf. n.t.s.334.
- 333 *Døren (...) Kupé*: kupeerne i datidens tog gik i hele vognens bredde og havde kun yderdør; det var således ikke muligt at forlade en kupé, før toget holdt næste gang.

1.III.22

- 333 *over Korsør*: med tog og færgeforsbindelse vestpå til Jylland og evt. derfra til Hamborg; eller med skib fra Korsør til Kiel. – *Roskilde*: hvor vest- og sydbanen skiltes. – *Masned Sund*: mellem Vordingborg/Masnedø og Lolland-Falster. Indtil Storstrømsbroens åbning 1937 måtte togrejsende sydpå – fx til Gedser og Berlin – først med færge fra Sjælland over Masned Sund. – *Øerne*: Lolland-Falster. – *Westfalen*: i det vestlige Tyskland ved Rhinen.
- 334 *Haupt und Residentsstadt*: (ty.) hovedstad og (konge)residensby. – *Forfatningsstrid*: striden om parlamentarisme, jf. Efterskrift s.644. – *Transit*: udenlandske varers forsendelse til andet udland, fx via *Frihavn*: Den stigende internationale handel bevirkede, ikke mindst i større handels- og industriforetagender, et ønske om, at der i tilslutning til Københavns eksisterende havn anlagdes en frihavn, dvs. en havn uden for dansk toldområde. En anlægslov vedtoges af Rigsda-

gen i 1891. – *sans gêne*: (fr.) frit og utvunget. – *Les Doyens*: korr. Ledoyen, fornemt spisested på Champs Elysées i Paris.

- 335 *Æske*: lukket køretøj. – *flyvende Kaffert*: jf. H.C. Andersens eventyr med denne titel fra 1839. – *filéede*: sammenknyttede tråde i finere håndarbejde. – *D S B*: manus har kun bogstaverne S B, sml. Tekstrettelser s.684–85. – *de elysæiske Marker* = (fr.) Champs Elysées.
- 336 *engt*: snævert, tæt. – *Floden*: Elben. – *Sjællandske*: ældre form, acceptabel i 1890, for: sjællandske.

1.III.23

- 337 *Vridsløselille*: Statsfængslet i V., mellem Glostrup og Tåstrup, var i funktion fra 1859.
- 338 *fiksere(t)*: se skarpt på; holde for nar.
- 339 *Mimose*: den sarte blomst som betegnelse for sart-snerpet kvinde var bl.a. aktualiseret i Henrik Pontoppidans roman *Mimoser. Et Familjeliv* (1886). – *Psychen*: se n.t.s.85.
- 340 *Lacuner*: huller, mangler.

1.III.24

- 344 *Roman*: oplevelser, kærlighedshistorie. – *Thorvaldsens Museum*: opført i 1840'erne. – *unge Piger ikke kunde gaa der*: fordi der var afbildet nøgne figurer.
- 345 *Kondition*: stilling som tyende. – *indvendig Jomfru*: tjenestepige til husholdningen m.v., til det indendørs i modsætning til fx malkepige. – *Skudsmaal*: anbefaling, vurdering, sml. n.t.s.48. – *spørge hos Politiet*: der holdt opsyn med prostituerede.
- 346 *bona officia*: (lat.) redbon tjeneste.
- 347 *Fablen (...) Mythe*: om Amor og Psyche, sml. n.t.s.85 og Efterskrift s.660. – *Molière*: se n.t.s.209. – *de ambulante*: de omkringrejsende (teaterselskaber).
- 348 *odios*: misbilliget, uacceptabel.

1.III.25

- 349 *Masnedundtoget*: jf. n.t.s.333.
- 350 *Jagtvoan*: let vogn til lystkørsel. – *sveden*: underfundig, snedig. – *den nærmer*: venstre hest i et forspand. – *Fortrydelse*: ærgrelse, anstød.
- 351 *Varmt*: alkohol med varmt vand, toddy. – *gentil*: fin, flot. – *kavéer*:

garanterer, kautionerer. – *Blænker*: militær opklaringsfortrop. – *æld-gamle Bispe-Rede og Kongeby*: Roskilde var i 1800-t. ikke stiftsby med biskop, men havde i middelalderen været dette samt kongeby; domkirken endnu begravelsesplads for danske konger.

- 352 *Issefjorden*: her = Roskilde Fjord. – *Paa Sjøhunds (...) Sletter*: B.S. Inngemanns digt fra *Julegave* 1816 med N.W. Gades melodi fra 1838. – *realiter*: her: uden omsvøb. – *ontrent mellem le og grøde*: citat fra Chr. Winthers digt »Flugten til Amerika«, str. 8.
- 353 *den flærner*: højre hest i et forspand. – *er egenen til*: har tendens til.
- 354 *menicere* el. *menagere*: spare, holde måde.
- 355 *Fange-Koret i »Fidelio«*: Beethovens opera F. fra 1805, med senere omarbejdelser, 2.akt, 2.billede.

1.III.26

- 356 *Kirkegaarden*: nuv. Solbjerg kirkegård. – *zoologisk Have*: på Frederiksberg Bakke/Valby Bakke, etableret 1859.
- 357 *den store Fabrik*: Den Kgl. Porcelænsfabrik havde fra 1882 en ny bygning i Smallegade 45. – *Brillant*: stråleglans. – *Bellman(s)*: om den svenske digter og sangskriver Carl Michaël Bellman (1740-95), se *Efterskrift* s.659.
- 358 *Lommebog*: tegnebog. – *sidste Athenienser*: med et sideblik til etablisementets navn »Elysium« spiller udtrykket her på titlen på (den danske overs. 1878 af) en roman af svenskeren Viktor Rydberg: *Den sidste athenaren* (1859).
- 359 *Førstads-Skuespil*: folkelig dramatik, modsat den fornemme på nationalscenen og evt. den elegante på boulevardteatre.

1.III.27

- 360 *par dépit*: (fr.) af trods. – *Judaskys*: et kys, der forråder, jf. Luk., kap.22, v.47f.
- 361 *Confession*: (fr. og eng. af lat.: confessio) bekendelse – såvel tilståelse (bekendelse af synder) som trosbekendelse, her snarest det første, jf. måske Rousseaus *Confessions* (1781-82).

1.III.29

- 367 *Nymfe(-)*: græsk kvindelig guddom, knyttet til træer, kilder m.v. – *Houris*: de evigt unge kvinder, der spreder fornøjelse i det islamiske

paradis. – *Muselmænd*: muhamedanere. – *Faun*: romersk mandlig guddom, d.s.s. græsk satyr; om en gejl mand.

369 *Flovheder*: dumme bemærkninger.

370 *Sanfund*: miljø.

1.III.30

374 (*Eau de*) *Verveine*: (fr.) verbena, jernurt, hvis olie bruges i parfumerier. – *Overkast*: sjal.

1.III.31

375 *Fotogravurer*: tryk af en teknik, der kombinerer fotografi og ætsning af pladen.

376 *vis-à-vis*: (fr.) lige overfor. Citatet ikke verificeret, måske fiktivt.

377 *Hva'fals*: hvadbehager, hvad skulle det være. – *Glarøje*: glasglug.

378 *Frihedsstøtten*: på Vesterbrogade, rejst 1792-97 til minde om stavnsbåndets løsning 1788. – *National*: etablissement med restauration og optræden; på stedet findes nu Scala. – *Canal grande*: den centrale vandvej gennem Venezia. – *Jæmbanegaarden*: til dels det nuv. Palads biografteater ved Vesterport station.